

۱۳۲

مندرجہ سی :

شورا

عدد ۱۲ * سنہ ۱۹۱۲
N 12

مہدی سنوسی .
 قرآن ترجمہ سی حقنہ .
 امام عبدالرحمن نیازی .
 محمد نجیب ٹونٹاری .
 منہی ملتازنگ فعالیتاری .
 عالجان الارسی .
 یلار، آیلر و کونلر .
 حسن علی !
 تل و ادبیات مسئلہ سندہ .
 یاشما آغوم .
 خلیل ابوالعان .
 اجتماعی مسئلہ لر .
 محمد کمال شقروف .
 منفعت شخصیت ہم منفعت .
 عمومیہ .
 امام عبدالرحمن نیازی .
تربیہ و تعلیم :
 « مدرسہ نیچک بولورغہ کرکاز »
 نیاز ، قسودف ، « مشق اورب »
 نوچیلر ایچون پولباشچی «
 حسن علی ، « قرہ ، « علمری »
 شاکر جان السیدی ، « المذ »
 اورباز زیمتواسینگ فراری » .
مسائلہ و مخاطبہ : ویرغورال ،
 نازان ، یوری ، چاقمانق ،
 تروینسکی ، مامش ، دالا ہم
 نا معلوم دن .
اشعار : « ماغانام » م . « دنیا
 ہج کنگہ صاق دگلدر ، بورا
 درا » فرانزی « شلتہلندم »
حاضر جوابلر .
متنوعہ : ترکیچہ خطبہ اولوزق .
 ۷۰۰ بللق خاناق ، قیمنلی کتاب
 و باشقہ لر .
حکایہ ، « باش و انتقلی آش آرنی »
 شاکر جان احمد جانق .
« شورا » اوقوچیلاردن
 سؤال .

محرری : رضا الدین بن فخر الدین
 ناشری : م . شاکرم ، داکر رامیفیلر .

«آثار» حقننه بر ايكي سوز

«آثار» نڭ ۱ نچى ۲ نچى چلدلرى كوپ سنهله
مقدم باصلوب نارالدىلر، اولگىسى ۳۷۹ و ايكنچىسى ده
۵۵۹ يىنذر. ايهدى هر برى نغيمنا ۶۰۰ يىنذر عبارت
۳ نچى ۳ نچى چلدلرى ده بوكون باصدىرلىق ورشده حاضرذر.
«آثار» ده غريب معلومات و مرغوب خبرلر بوق
بلكه برنچى ايكنچى چلدلرئنه كورلش ترتيب ايله اوز
عالملرئز و مشهور آدملرئز نڭ نرجهء عاللرئن عبارتذر.
شونڭ ايجون بونڭ باصلمى طورمقئن ياكه بونولا باصلمى
قالقئنذر بر كهچىلك ده بولماسه كراك. شويابه ايسه ده كوپ
عوملر و كوپ ذمئلر صرف ايدلش بر نرسه اولدىقئن
باصلوى مطلوب ايدى، بوكون اهميتئز حساب ايدىلگان بوكتاب
هرر عصر اوندىكىئن صولڭ احتمال كه بعض آدملر ايجون
اهميتلى اولور.

اگرده كتابچىلر و ياكه باشقىلر، باصدىرغه نيت
اينسلر اوشبو ۳ نچى ۴ نچى جلك «آثار» نى مهنويت ايله
ويرهه، و معلومات چىقى و ترتيب تېلىق، كلىشلر باسانمق
حقننه نه نذر آنجهه، ذهنى و جسمانى خدمتم كومش اولسه
هېچ برى ايجون بىل و حق سورامم، مگرده ايكي اوج
كىمسه نڭ ۳۱۵ سوم نذر آنجهلرى كومش ايدى. بونولرى
ايسه كتاب اوستنه سالورغه مجبوريت وار، تيوشلى كلىشلر
(اوز ملكم اولانلرى) باصدىر وچىلرغه ويرلچكىذر.

۳ نچى ۴ نچى جلك «آثار» لرده يازلش كىمسه لر نڭ
اسمارينى ذكر ايتسهك كوپ اولور.
«مستفاد الاخبار» ده اولان مشهور ذانلر نڭ هر برى
يوننه يازلش و آنڭ ايكي مثلى ندرده اوز طرفردن قوشلشدر.
نرجهلرى تفصيل ايله يازلش بعض برلرينى مثال
ايجون يوننه كوسترههز:

شيخ على التوتنارى. بونڭ نرجهء حالى اوشبو
بايلردن عبارت: استاذ و شاگردلرى، نشو و نصلى،
صفات شخصىسى، اغلاقى، معاش و معاملسى، درسى
و شاگردلرئنه اولان نرجهسى، مدرسلر و درس اصولى
حقننه فكرى، كندىسى يازمش و مالك اولمش كتابلرى
حقننه معلومات، مكنوبلرى (بر مكنوبى نڭ كلىشهسى ده وار)
كندىسئنه عصرينى نڭ بيوكلى طرفئن يازلش مكنوبلر.
آثارى، مسلگى، باشقه احوالى. سلسلهسى، بونڭ حقننه
آخوند سلطانىك حضرتلر نڭ يازمش خاطرئمى، خانونى
عرالئساء بنت عبدالغفار نرجهسى، ميرزا كاظم بيك نرجهء
حالى، كاظم بيك ايله برادرينى رسلرى، كاظم بيك
مكنوبلر نڭ كلىشهلىرى، كاظم بيك حقننه داملا عالمچان
حضرنى نڭ بر مكنوبى.

صلاح الدين القازانى. ولادت و وفاتى، مكنوبلرى،

بونڭ حقننه آخوند داملا احمد حاجى حضرتن ايشندىكم
معلومات، داملا عالمچان حضرت طرفئن يازلش مفصل
نرجهسى.

شمس الدين التوتنارى. خانونى عقيفه بنت على
التوتنارى نرجهسى.

محمود افندى الامالى. مكنوبلرى و اجازت نامه
لرى هم باشقىلر. بر مكنوبى نڭ كلىشهسى.

ضياء الدين الاشرافى. عائلهسى، مكنوبلرى،
«صاىنا» نرجهسى نڭ تاريخى و مسجدلرى، مسجدلر
حضورلرئنه اولان اماملر. «مكاشى شهرئمى».

خدا يار خان. خوند ملىكتئنه قئنه، عبد الرحمن
آفتابچى، ملىكتنڭ روس عسكىرى طرفئن ضبط ايدىله
سى، خدا يارخان نڭ اورئنورغه طوروى، اورئنورغئن
ناچوى، حسين افندى ابن مكاى املاسى ايله خدا يارخان
حقننه «توره تورغان» شهرينى نڭ اسحاق توره طرفئن يازلش
معلومات. خدا يارخان نڭ مكهده طوروى، جنه ده صادق
حاجى، محمد بن صالح طرفئن خدا يارخان نڭ ناش ايله
صوغلوى، خدا يارخان نڭ عائلهسى، خدا يارخان حقننه
سويلاشمش شهرلر. رسمى.

سليم كورى مفتى. توكيلوف فاميلهسى، قوتلوغ محمد
ميرزا. (گنيرال)، خديجه بيكه، اوراي بنت قوتلوغ محمد،
يوسف ميرزا «بايراك» نرجهسى، مدرس مسعود افندى
مكتوبى، سليه، صفيه، ساره. قوتلوغ زمان بيكه، شاهين
گرى، عائشه بيكه. تقىلاو كويى حقننه بر فكر، فاطمه بيكه،
سيد گرى ميرزا، بهادر گرى ميرزا. مفتى نڭ رسمى نرجهء
سى. غبرئسى نرجهسى، عمومى احوال، رسمى مكنوبلرى،
غبرئسى مكنوبلرى، كندىسئنه يازلش مكنوبلر، مفتى نڭ
رسمى اوز قولى ايله يازمش بر مكنوبى نڭ كلىشهسى،
خانونى فاطمه بيكه نڭ وفتى.

مرحاننى ولادت هم وفاتى. اهل اولادى، صفات
شخصىسى، استاذ و شىظرى، اصحاب و شاگردلرى. آثارى.
مكتوبلرى، مدرسهسى و شاگردلرئنه مخصوص نوز و مئش
ننظىماتى، كندىسئنه يازلش مكنوبلر، رسلرى، بعض
مكتوبلر نڭ كلىشهلىرى. عزلى و بونىك حقننه معلومات.
سورائنه معاملهسىنى انتقاد، حقننه اولان سعائىلر (بركاغف
ده ۳۵ اوكارلى ملا نڭ اعضاى بار)، مسلگى (يوننه اعتقادات
و عمليات حقننه توره تورغان) اعلان فكرلرى بيان ايدلشئدر. بعض بر
مطالعهارى، تعليم و تربيه هم درسار حقننه فكرى، باشقه
احوالى، طاعن و منتقدلرى. اثرلرى حقننه اولان تقريرلر.
مرحاننى طوغرورسئنه ايشندىكم سوزلر (يوبابده اوشبو كىسه
لردن ايشندىكم سوزلر يازلشئدر: آخوند احمد حاجى
حضرت، آخوند خيرالله العثمانى، صالح افندى ابن عبدالخالق.
داملا عالمچان حضرت. آخوند غلمان السكريبى. حبيب

۱۵ آيون - ۱۹۱۲ سنه

رجب ۱۴ - سنه ۱۳۲۰

مشهور آدمير والوغ خادىملىرى

(مەدى سئوسى ۱)

چىنم كىي فزو كونلرە آروب و صواب واروچى بولچىلرنىڭ بىتون اميدلىرى «زاويه» لىر اولوب، دەرلىر اوستلرنىن دوت كوزلىرى ايله «زاويه» لىرىنى نازاب وارلر، زاويه لىرىنى كوردىكچىلرەندە اولپلرېنە قايتوب كرمىش وياكه چىنگە اېرشمش آدم مىثالندە شادلانورلىر. «زاويه» دە اولانلرە بو مسافىرلىرىنى خواه تانويشونلر و خواه كىم ابدىكچىلىرىنى اصلا بېلماسونلر، كوكن كاش مسافىرلىرى كىي كوروب حىرم قىلورلر و اېكچىلىرى زاويه گە بىناراك ابدوب اوزارى ودوهرلىرى اېچون آزونلر، صولر وىروب بىبارلر. خىستە لىرى وار ايسە «زاويه» دە مچانا دوا ابدلور، خاطرلىرى نىسلىه وهر تورلى مەاونلر قىلنور. بىتەملر و طول خانونلر، خىستە و عاجىلر، دىنانىڭ مىصىنلىرى ايله مىتلا اولانلارنىڭ بىردىن بىر صفىچى بىرلىرى - زاويه لىردىر.

هر زاويه دە مكنب اولوب، قرآن كرىم اعتقادات و عمليات مەدە زراعت و صناعت علملىرى تەلىم قىلنور. هر تورلى فتوالر زاويه لىردە وىرىلور هر تورلى دەوالر زاويه لىر طرفىدىن حل ابدلور، نكاح و جنازە رىسەلىرى و عوموما دىنى اشلىرنىڭ هر بىرى زاويه لىر طرفىدىن اجرا قىلنور.

تىرىس اصوللىرى، يازو رىسەلىرى غاىب آغىر اولدى بىغى حالندە افرىقا اسلاملىرى آراسىندە اوتو يازودىن مەزوم اولانلر بوزدە اون نىسبىندە در. «مىزان» گە تابع كىڭ فقير آوازىدە طوروچى خىلقلىرنىڭ يارومى قرآن حافظ اولوب، اونورغە يازارغە بىلورلر. زاويه لىرنىڭ خىستەلىرى نە قدر

شرىعت عالملىرى ايله تصوفى شىبىلىرى آراسىندە هر وقت مخالفت وهر نورلى زىياىت اولوب طوردىغى مەلوم. اوشبو عادت بىك ايسكى و نىلردىن باشلاب اسلام عالمىندە حكىم سورر. سئوسى شىبىلىرى ايسە كىڭ ايلك اوشبو قائىدە سز عادتىنى بىتروب هر اېكچىلىرىنى بىر بىردە جمع اېدىرگە و اېكچىلىرىنى بىر بىرىنە ملازم اولغان بىر شى قىلورغە موافق اولمشىدردىر. بونلر «اهل ظاهىر» و «اهل باطن» كىي اصطلاحلىرىنى عو ابدوب بونلر اوزنلرېنە يالگىز «مسلم» و «انا المؤمنون اخوة» حكىم جىلېنە موافق «اخوان» اسملىرىنى قويمىشلر، اجتماعى و دىنى وظيفىلرنىڭ بىتونىسىنى طرىقت اوستنە يوكلانمىشىدردىر. اوشبو روشدە بىر بىرى ايله دوست دىگىل مىسلكلارنىڭ بىرلىكىدە قاتشوب عمل ايتدىكچىلىرى بىر كاتىدە اولسە كرك افرىقا اېچىندە عتى «الله» اسمىدىن خىبردار دىگىل مچوسلر، يوزلر و بىگىلر ايله گىنە دىگىل بىلكە مىلبونلر ايله اسلام دىنىنە كرمىشلر و «بىدخالون فى دىن الله افواجا» آيت شرىفە سىنە مىصداق اولمىشلر، بو، آز خىدمىتىنىر؟ سئوسىلرنىڭ «زاويه» لىرى مكنب، بىنەھانە، دارالەھل جىزىن، شىفت خانە، خىستە خانە و نامون مركزى اولوق خىدمىتلىرىنىڭ جەلمە سىنى بىرلىكىدە ايفا ابدوب، دىنى و اجماعى مىستەللىرىنىڭ هر بىرىدە مىسلمانلارنىڭ باش اوراچى بىرلىدىر.

(۱) باشى ۱۱ نچى عددە ..

ايدىكى اوشوندىن آڭلاشاسە كرك .

* **

«سنوسى» لك، عملانە مستقل بىر مەنەپ اولدىغى كېيى، نىسۋەتتە مستقل بىر طرىقىر . سنوسى طرىقىندە- آدم آڭلاماز سىرار، باشقارغىن مستور حكمتلىرى، نەقىسگە آغىر رسىملر و رىياستار اولمايدىغى كېيى عقل و منطقغە مخالف شىيارىدە بولغىر . بونىڭ بىتون استناد گامى قرآن كرىم و حدىث شرىف اولوب بىتون ركنى « اخوت » ابلە « تەاون » دن عبارتىر . جەمەدوشنبە كۈنلردە جەمئىلىرى و مجلسلىرى اولور، بونىدە ايسە نەبىر ابلە قرآن شرىف اولورور و آندىن سولڭدە رسول اكرم حضرتار يەنە صلوات آيتورار . شىبخلىرى نفل نمارلىرى، ذكر و نىسبىلەر ابلە بىورمق بىرنەدە علم اولورغە و علم صاحىبى ايسە باشقىلارنى اولتۇرغە، زراعت و صناعت، الحاصل قول كوجى ياكە نېچوك اولسەدە بىر كىسب ابلە شغىللورگە بىورر (بونلارنىڭ ايشانلىقى سىبقلىرى اوشىبور) . بونلارنىڭ بىتون طرىقت سىرلىرى : « فائىدلى بىر آدم بول!» دېمىكتىن عبارتىر . اوشىبونىڭ ايجون سنوسى تىكپىللىرى، مچانا تىلپىم اولورنى اولان « مكنب » لردىر . زىرا اوشىبو تىكپىلردە هر تورلى علم اوگرەنوجى ختىگە عالى فنلردىن درس و يىروجى مەدرىسلردە واردىر .

سنوسى طرىقىتى عوموما « اخوان » (قارنداشلار) دن عبارت اولدىغى حالانە خلىفە، شىبخ، نىقىب عنوانلىرى ابلە بىر قاچ درجىلرگە عوام، خواص، خواص الغواص اسملارنە صىنفاغە آيرىلورلر . بونلر حقتە بەض بىر بازوجىلر : « طرىقىندە مخصوص بىر مىسلك صاحىبلىرى اولدىقلىرى حالانە سىياسى بىر جەمئىتدرلر . فقط سىياسى مقصدلىرى شىبخ و خلىفەلەر مەدە خواصغە معلوم اولوب، عوامدىن باشورون طونلور » دىيورلر . لىكن بو فكىرنىڭ منبىى فزىنگار اولسە كرك .

افرىقا ايجىتە باشلامىكە اولان اخوان (قارنداشلار) نىڭ هر بىرى ايجون، اكرگە خستە و مەقدىر اولمازلر ايسە صوغش اسبابى اولمق اوزرە بىر دوسى و آزدىن بىر فورالى اولمق مەدە بونلارنى طرىندىن كلىش امر اوزرىنە شول ساعت ابلە سىفرگە چىغوب كىتىمك لازمىر . سنوسىلر بو نقتەدە اورنبورغ، اورالسكى و دون قازانلار يەنە اوغشارلر . نقىر الحال اولانلارنىڭ صوغش اسبابىنى بايلر و ياخود زاويەلەر خاضرب و بىرر . صوغش اسبابى حاضرلەمك بايلر ايجون اوز حاللار يەنە مناسب صورتە لازمىر .

اقتدارلىرى اولانلر زاويەلەر ايجون زىقلر و بىرلرلر

و زاويەلەر طرفىندىن دائىمى صورتە حاضر ايدىلمىكە اولان طىعاملر بىتون خلق ايجون مباح اولور .

سنوسى طرىقىندە عزىت ايتىمك و صدقە صوراشسوب بىورمك و باشقىلارغە طمع قىلوب طورمق ممنوعىر . اوشىبونىڭ ايجون هر كىم اوزىنى و عائىلەسىنى تىربىە ايلەر ايجون بىرر نورلى كىسب و هنر مەدە تىركىك سىبىى طومونق لازمىر . بو سىبىدىن سنوسىلر ايجىتە نقىر و مچانچلر، ساثل و طمع صاحىبلىرى اولماز .

كىسب و تىجارت اشلىرى الوغ شىركىلر ابلە اجرا اولدىغىنىدىن كوپ فائىدە كىتورور . بىر دائىرەدە شىبخ اولور ايجون دىنى و عامى كە الانلاردىن باشقىە سودا هنرىنى، ماللارنىڭ قىمەتلىرىنى اوروپا دولتلىرىنىڭ باقىقە سىندىلىرى و قىبىتلى كلفىد لرىنىڭ حقتلىرىنى، و بىر شىخىنى بىلەنلەرگە غاص اولان نظاملارنى آڭلارلىق درجەدە قىم و اعتبار صاحىبى اولمق شىرطلىر . زاويەلەر طرفىندىن « امان » كلفىدى آلمىش كىروان و فافىلەر اثر يقانكە هر يىزە ايمىدىر، بونلارغە بىر فوادلوسون تەرض ايتماز . حاجت و قنئە عوموم جەماعت خىزىنەستىن اىگىنچىلەرگە، معلوم مقدار فائىش برابرىنە، بورچ ايدىوب آقچىلەر و بىرلور .

* **

مەدە سنوسى، اوزىنىڭ مىسلكلى ايجون دىن و مچىشت كە موافق طرىزدە نظاملر توزوب تمام ايتىدىكىندىن صولڭ افرىقا ايجلر يەنە خلىفەلەر كۈندىروب زاويەلەر اچدى و بونلر واسطە سىلە مرىدلر تىربىە ايتىدىرگە كرىدى . توركىا دولتى، اوز مىلكىتىنىڭ هر بىر نقتەسىنە و هر قىطعە سىنە بىرلى مچىشت، عرف و عادت ابلە آشنا دىكل تورك مأمورلىرى بىلاروب طوردىغى حالانە مەدە سنوسى هر بىرنىڭ اوزىندىن معلوم آدملىرىنى تىربىە قىلدىروب زاويەگە خلىفە نىب ايلەر ايدى . اوشىبو اصوللى حركىتى سايەستىدە مرىدلرى غايت كوپايدى و هر بىرى بوگا اوز جانلرىدىن آرتق مىجت ايدىلر و آغزىدىن چىقىش بىر سوزى ايجون اوتغە اولسەدە صوغە اولسەدە توشارگە حاضر اولوب طوررلر ايدى .

بورونقى شىغلارنىڭ آرسلان آدلانوب يورولرى، باتىناپنچە صو اوستىنە طورورلىرى، آيرىولاندىن باشقىە عوادە بوزولرى حقتە اولان كرامات خبىرلىرى درستى دىگىلى، اما مەدە سنوسىنىڭ بىر اشىنى هم خارق عادت هم كرامات سانالسە بىرى وار . بوودە عصرلردىن بىرى بىر ابلە صوغشوب و بىر بىرىنى اسىر آكشوب طورمىدە اولان افرىقا خىلارنىڭ « قارنداشلار » اولمقلىرى و بىرى ايجون

لری اوشبورډ. فقط يو فکر، بعض بر غور صاحبلى طرفندن مال وجاه كسب اېتمك فصدى اېله چقارمىش بر خيالندن عبارتدر. زيرا هر برينگ مخصوص بر منفعتى، عادت ومقصدى، لسان وشيوهسى اولان اوچيوز ميليون مسلماننى جامع قولمىزك بر حكومت اداريسينه جيولمقلىرى ممكن اولماسه كرك. يو طوفورده اولان مانعلازك الك بنگلىنى بيارر اېچون ده دنيا نك برنجى داعيسى و برنجى بهادر حكمدارى اولمق لازم. اېهدى اوزونك مملكىتىنى اداره بيلمقدين عاجز و بر اېلچينك كوز فاراوندن تتراب طورمقده و بر خفيه و ورتالانده بارلمىش نرسه لارندن قورقوب اويقولارنى ناچرمقده اولان سلطان عبدالعبد اېچون بو شى ممكن ايديمى ؟

ايكنچى معناده اولان «اتحاد اسلام»، افندمى رسول اكرم زمانندن باشلاپ بو كون گه قدر واردو. بونى انكار اېتمك قدر معناسز بر نرسه اولماز. بر يوزنده اولان بتون مسلمان، بر پيشهبر، بر قرآن همده بر قبله گه تابع اولمقارنده متعادلدر. اوشبو اتعadden انصراف ايدلميكندى مسلمان اولمق ممكن دكل، مسلمان اولمق اېچون اوشبو روشده «اتحاد اسلام» لازمدر. بو معنا اېله اولان «اتحاد اسلام» عصر سعادتندى و «غيرالقرن» دبه مشهور اولان زمانلرده كامل معناسى اېله موجود ايدى. مسلمانلر بر عقېده اوزرنده ثابت اولوب عمللرى ده كتاب وسنتك مېنى ايدى. دين طوفوريسنده رآى اېله سوز سويله مك و دينى امرلرده عادتى آدملرگه تقليد بيلمق يوق ايدى. سوكره الوغ حادثه لر ظاهر اولديغندن اسلام دنباستده ضعيفك كورلورگه باشلادى، علم گه رغبت آزالدى، ايرانلورلرئك خرافاتلرى و پيوديلرئك اوهامندن عبارت فصارى مسلمانلر آراسينه نشر ايدلوب دين اېله آزالادى، تورلى مقصد لرغه مېنى منهبلر تاسيس اېدلدى، مذهب دعواللرى باشلاندى و بونك سيبندن مسلمانلر آراسينه الفت و محبت آز ايدى، فاندا اشلك كيسلدى، شونك اېچون بو كونه ايكنچى معنا اېله ده مسلمانلر آراسينه بر «اتحاد اسلام» اولور ايسه ده بو، سلف عصرنده اولديشى كېى كامل معناسى اېله دكل بلكه ناقص حتى ناقص معناسى اېله در. بو حال، مسلمانلر اېچون غيرلى فال دكل. قرآن كريم امرى و پيشه برئك تعليمى بويله اولمادىشى معلوم. بوگا محترم خليفه لار، فقېه و محدثلر، صوفيون و مجتهدلرئك سېچ برى رضا اولميه چقلىرى ده معلوم . (اخرى وار)

ايكنچىسى جان ويررگه حاضر طورمقلىرىدو. ايت اېله فانلرغه سكوپ تمام اويلاشهش دشمنقلملرئى بتروب «اخوان» ياسامق و مجوسلر آراسينه اسلام نشر بيلمق اېچون البته معنوى بر فضيلت اولمق لازم .

بعض بر فرنك و روس غزتملرى سلطان عبدالحميدنى « اتحاد اسلام » فكرينك مؤسسى و شونك خادمى اولمق اوزره نايىدقلىرى قبيلتندن بېك كوب آدملر سئوسيلرئى ده «اتحاد اسلام» منبى ايدوب كوستررگه اجتهاد اېتميلر. اسلام مملكتلرئىك و مسلمانلرئىك همده سلطان عبدالحميدنك شخصى صفاتلرئىنى و اخلاق هم طبيعت و عادتنى بيلوچيلر سلطان عبدالحميد اېله « اتحاد اسلام » مسئلئسى آراسنده حقيقى معناسى اېله بر تضاد و تناقض وارغندى متفكرلر. شونك اېچون سلطان عبدالحميدك « اتحاد اسلام » فكرينى اسناد بيلمق معناسز و مصدانسز بر ظن ايدىكى اوز اوزندن معلوم اولور.

« اتحاد اسلام » نه ديمكرك ؟ آز بر مناسبت اېله اولسه ده بو يرده اوشبو طوفورده بر ايكى جمله بارلور اولسه ضرر اېتماز. « اتحاد اسلام » سوزى اوشبو اوچ معنا آراسنده مشتركرك :

۱) **سياسى بر اتحاد** - بوگا كوره «اتحاد اسلام»، بر يوزنده اولان بتون مسلمانلرئىك سياسى بر حكومت ادارسى آستنده جيولمقلىرى و يرلشمكلىرى دېمكرك.

۲) **دينى بر اتحاد** - بوگا كوره «اتحاد اسلام»، بر يوزنده اولان مسلمانلرئىك دينى عقېده و عمللرده برلشمكلىرى دېمك اولور.

۳) **اجتماعى بر اتحاد** - بوگا كوره «اتحاد اسلام»، بر يوزنده اولان مسلمانلرئىك، باشسقلرغه ضرر اېتماز شرطى اېله بر برينك خاطرلرئىنى رعایت بيلمق و نه يرده اولسه لرده بر برينى بيلمق و بر برينه ياردم ايدشوب طوروجى بر چهيت دېمك اولور.

آوروپالور فاشنده اولان «اتحاد اسلام» (پانسلايمزم) دن مراد اوشبو معنالردن اولگيسيدر. بونلر ايسه بتون مسلمانلرئىك جيولوب صرف بر اسلام حكومتى تاسيس بيلمق چقلىرىنى و سوكره دن اوشبو حكومت اوزلرئىنه هجوم ايدمك چيكنى تصوير ايدلرلر. معالى غزتملر و مجله لرنك، حكومتلرئى نورقوتوب يازوب طورمقده اولان «پانسلايمزم»

قرآن کریم ترجمه سی حقنه .

XVI

هجری ۱۴ نجی عصرک او شبو ۱۳۳۰ نجی سنه سی عموم اسلام عالمته علی الخصوص روسیه مسلماناری ایچون حلی مطلوب غایت مهم بر مسئله به تصادق ایتدی . او مسئله ده - قرآن عظیم الشانی ترجمه قیلمق مسئله سیدر . ناریجهز صحیفه اترنه فالاجق بوبله بر مسئله حقنه بو کونگه ندر توری فکرار غزته و مجله ادره یازلیدی . هبانه یازلمقده در . با خصوص . ترجمه کیرهک دیوچیلر صانی کون کوندن زیاده لوشوب ، تولنه فلم توتیه بیلن هر کمک دیبرارک ، میدان مصادمه به یقینه در . اصل مسئله حقنه فکرینی عرض قیلو بدلنه . تمام صد بحثنن و موضوع مسئله دن خارج بولده فلمنی تعریک ایتمهکده اولانلری ده کوبدر . بر مسئله حقنه ملا حظه سنی عرض ایدیهک کیمسه کمال حرینله فکرینی عرض ایتمهکده و کندیسینه فکده مخالف اولان دانک دعواسینی خلق نظرته دلیللری ابله تخطئه قیلماغه نه قدر حقلی اولسه ، شول قدرده کندیسینه مخالفی دانک دعواسینک کیفینه ، آرتدرو یا خود کیمتو ابله تعرض قیلمقنن و خصصنک دیبه دیکینی - دیدی دیهکن صافناییده آداب مناظره دن و مطلوب حقیقنک بر کون اول عموم نظرته کورنمه کینه لازم اسبابین اولسه کیرهک .

سقراط حکیمک حکمتلی سوزلرندن اولان : « اولماز ایدی اختلاف - سوبله مه سه بیلمه یین » سوزینی در خاطر ایتدرارک مقاله لر کورینه بانلادی . بعض بر مقاله لری کوردکده « مقاله وای مقاله » اولور حسن ظنبله اوتور اولساک لزومسز تعرض ، غایت سطحی و خطایی فکراره تصادق اولنور . زیرا مصدره مشهور « جامع الازهر »

مدرسه سینه انتساب و مداومت ایتمهش و تفسیر القرآن سایه سینه علوم قرآنیه به بر قدر اطلاع کسب ایتمهش فاربلرک بعض بر آیتلرده اوزون سکنه ایتمهکاری و مدرسه مذکورده تربیه کورمیش اهل عام اولان دانلرک مذکور ناریلری آفشلاب نورمقلری کبی خصوصی بر وانه ، عموم جاهل عرب اوغلی عربلرک قرآن اوقولمقده شول « جامع الازهر » مدرسه سی منتسبلری کبی احکام قرآنیه به اطلاع کسب ایدیهک کمال نشاطله ننت و حظ آلاقلرینه دلیل و برهان اولیمه چقی قویاش کبی ظاهر در . بناء علیه دعوالی بر مسئله ده و اظهار حقیقت یولنده ، خصوصا مصادمه میداننده اولبه خطابی سوزار قولانلق اورتسدر ، بیوهده در . بعض بر اقدیلر ایسه قرآن کریم اچنه المیش کلمات جلیله نك برهم بره مینک ترجمه سینک امکانتی اعتبارینه آلوب : « بس نیچک قرآن ترجمه اولما سون ؟ ! » دیه یارادر . درست اول ممکن اش . فقط لغت کتابی صورتنده اوله جق بر قاموس القرآن ابله احکام قرآنیه آکلا شیلما یه چقنی مکابره به میال اولمیان ذات بر آر ملا حظه بعدنده نسلیم ایدیه کچکر . بعض بو اقدیلرک : « قرآن ترجمه ایدلسون ، فصاحت و بلاغتی آکلاتلما یه آکلاتلما سون ، فصاحت و بلاغتنن بالانفاج حالده بر ترجمه قرآن وجوده کیلسون » دیه یازدقلرینی کوردکده مشهور حکابده گی چه : بر قوشنی توتوب آنک ایگ کیرهکلی زینتی و ما به الامتیازی اولان گوزله فانانلرن ، بورتون و آباق طرنا نلرن کیسوب تاشلاب آیانله ی بر صورتنه فالدرمش فارنچق اشی خاطرگه کبله در . خلاصه شو کیفینه چ حقیقت ایسه شعری ، خطایی ، خصوصا مغالطه پرده لری ابله همان ستر اولنوب کبله کده در . ترجمه طرنداری اولوب یازمقده اولانلرک مقاله لرینه بانلورسه کوبسینک ایگ جانلی و روحلی دیبرارک نظرلری ،

مآلاً ترجمه اېتمکله مطلوب فائده حاصل اولمى يوهى ؟ دېمکن مېرئتر . ترجمه گه خلاف فرقه ايسه شويله حرفيا اوله جق ترجمه گه فارشو تورالر . اوز تلوزده تفسير صورتده تعبيردن باشقه احکام قرآنيهي آکلامق مېکن اولميه جق دېمکه درلر . اگرده محترم موسى افندى بيگينى جنابلارى اوزينک اثرينک تفسير يوللى قلمه آلندىنى . طن غالبم اولمه اولمقدر . مطبوعات آرنلى عرض ايتسه ، نزاع مرتفع اولور ايدى . همه آکلاشيلمايان اختلاى ، تعرض و افتراالرده بتر ايدى .

خلفمز آراسنده اختلافلى ترجمه قرآن مسئله سينه مناسيتيله ، ترکیه عاماسندن اعياندىن مناسترلى الشیخ اسماعيل حقى افندى حضرتلارى طرفندن نام حقيرانه مه لطفاً بيهرلگن مکتوب شريفده ايشبو مسئله يه عائد ، حرفيا ترجمه ننگ مصلحت اولماقى حقتده مشاراليه حضرتلرينک يازدقلى تعقيقات مهمه لرېنى عموم فرداشلرنگ استفاده لرېنه عرض ايتمک مقصديله بوندن مقدم معتر «شورا» مجلسى اداره سينه کوندرمش ايدم . تعقيقات ننگوره ايسه يو سنه ۹ نهى نومبر معتر «شورا» ده لطفاً درج اولنش ايدى .

بو دفعه ايسه کينه شولوق ترکیه فضلا بنامندن و مشا- هيرادباستندن ، علمى و حکمی مسئله لرده بيوک نفوذ نظرلريله شهرتکبر آفاق اولان حکيم شهير فضيلتلو احمد مدحت افندى حضرتلارى طرفندن اسم عاجزانه مه لطفاً و تنزلاً ارسال بيوريلان مکتوب شريف ايله بولسکمه مذکور ترجمه قرآن مسئله سينه دائر ، عينا و حرفيا ياغود مآلاً ترجمه ننگ مصلحت دگل لگى حقتده مشاراليه حضرتلرينک علمى و حکمی فکر عاليلرينى حاوى ، اولدنجيه مفيد بير مقاله حقيقت اساله- لرېنه اېريل اچنده نائل اولمشدم . بولنگده مى مطبوعانزده کورنيسنى و محترم فرداشلرنگ استفاده لرېنه تويولماسنى آرزو ايتدېمکن مشاراليه حضرتلرينک خصوصى صورتده اذن و مساعدته لرېنى استحصالم بعدنده معتر «شورا» مجلسه درج اولنويى مصلحت کوروب توبانه عينا بازامن . ذاتاً بويله بيوک مسئله لرده : « اعط الفوس باربيا » مقاله نجه سوزنى اهل و اربابنه تابشروب ، احاطه علميسى محدود شخصلر ايسه کمال ادبيله بويله فاضل لرنک يازدقلى استفاده ايله رک آرتق معاننده و مکابره ايتمه مکارى گلر عقلر . بوقسه قيامته قدر اختلافي بتمه ز . سقراط حکيمک : « اولمايان ايدى اختلاف سويلمه مسمه بيلمه ين » ديدېکى سوز بيک توغرى بو سوز در . امام عبدالرحمن نيازى - استرخان .

عوام و سطحى معلومات اربابنى کنديلورينه مفتون ايتدئر راک سوزلارى ايسه : « قرآن کریم نى خلقومه آکلامتق کيرهک . قرآن تدبیر ، انعطاب اېچون و احکام شريعت آکلامتق اېچون ايتدئرلشم در . بو ايسه ترجمه دن باشقه مېکن دگل . بزم نانا - تورکمز قرآن اولقولدنده يوقلاپ اولتورمقلارى ترجمه سيني بيلمه مگاردندئر » دېمکن مېرئتر . مونه ترجمه طر- فدارلورى ايشبو سرمايلرېنى نورلى عبارت ايله ، اولوچى افنديلرنک نظر مطالعه لرېنه قويوب ، ترجمه نى مصاحمت کورمه مش فرقه لره تعرض فيلرلر . مصلحت کورمه مش ترجمه ناصل ترجمه اولدغينى بيلمه مشکه صالوب ، مجرد ، عموم نظرېنه . ترجمه نى مصلحت کورمه ين فرقه نى قرآن کوريمک معناسى خلقين باشروب تونمى آرزو ايدئرلر ايش کيى بر حالده کورمتره گه چالشيورلر . حالبوکه بو حرکت ترجمه نى مصلحت کورمه مش کسهار حقتده بيوک بر تعرض و افترا در (۱) . چونکه ترجمه نى مصلحت کور- مه ين ذاتلرنک طرفندن يازلمش مقاله لره کمال دقتله بي طرفى بر صورتده کوزدن کيهرسه ايدى و برده - بونلرنک ترجمه نى مصلحت کورمه ولرېنه باعث اولان محترم ضياء الکمالى افندى طرفندن « وقت » غزئسنده يازلمش اعلام ده دنگه آلنسه ايدى . زيرا محترم ضياء الکمالى جنابلارى : « مين قرآن کريمى عرجه سندن بنگه بيت نانارچه غه ترجمه ايتدم » ديه اعلامده اولندى . بويله بر محدود ترجمه ايسه عينا و حرفيا اوله بيلمه چکندن و بو صورته اوله جق ترجمه ننگ وجودندن عامه گه بر فائده توغمايه چکندن خبردار ذاتلر بو کيفيته اولاجق ترجمه ننگ - دقت اولنسون ايشويله بر ترجمه ننگ خلافته فالقشديلر . بويله ترجمه دن احکام قرآنيهي يعق آکلامق ميسر اولمايچقنى عرض ايتديلر . بلکله عامه خلقومه قرآن کريمى آکلامتق اېچون ، تدبیر و انعطاب حصولى اېچون اوز تورکى تلوزده مفصل بر تفسير کيرهک ، بوقسه تفسيردن مجرد اولوش محدود ترجمه دن عامه اېچون ضرردن باشقه ميبج بر فائده حاصل اولمايچق ديديلر . بناء عليه بر آز انصاف کيرهک ! اولمايه ترجمه نى مصلحت کورمه مش ذاتلر قرآن کريم معناسى « العباد بالله » خلقين باشروب توتوق تصدنده اولدقلى بونئر . بويله بر نيت فاسنده بونلرنک مقاله لرندن نه صراحه ونده اشاره آکلاشيليني يى بونئر . فقط نزاعلى مسئله ايسه : بالگيز ، حرفيا ياغود

(۱) ترجمه نى مانلر طرفندن يازلمش مقاله لر ، تمام بونگه خلانده اولرله : « سلما سلما » ن عبارت اولميسى عجايبه ۱۹۹۰ . شورا .

عينا

فردايم نيازى اقدم حضرتلرى !

. . . . مکتوبکیزی آلدیم . قرآن کریمک نرجهیه ترجمهسی مسئلهسنده بئم افکارمی صور بیورسکز .

بومستله بالکیزی دگل آوروپاچه بر چوق مستشر- قارى دخی زیاده سیله یورمش بر مسئلهدر . اهل اسلامک احکام کتاب الله وافق اولمسی لزومنی کیمسه انکار ایدمز . لکن بو لزوم « ترجمه قرآن » مقصدینه اولو اورته صالديریلی ویرمک جسانرنی هیچ بر عافله بخش ایدمز .

قرآن نعدر؟ بر کتاب ! اویله دگلی؟ فقط «کتاب» دیندیکی زمان عقلره کن مجلدات کبی دگلیر . بر کتاب تألیف اولتهجی زمان، نهدردن بعث ایدیلجهک ایسه مؤلف اولنری ذهننده استحضار ایدر . کتابنی اکتاکوره بابلره ، فصللره منقسم اولمق اوزره ترتیب ایلر . بده مستحضراننگ ایتداسندن باشلابوب علی الترتیب متتباسته قدر واریر ، پتیریر . قرآن کریم بویله دگلیر . یکرمی اوج سنه مدنی طرفنده پتیربی فرامین الاهی صادر نازل اولمش . گاه بورر گاه بر فاقر آیت بر یرده و گاه بیچه نام بر سوره اولدرق نازل اولمش . بونلر پتیربی نغته ، دری ، طاشی کبی شیلر اوزرینه مهده باشقا باشقا آدمار طرفندن قید اولنور ایدش . بو فیود دن ، تام بر مصحف استعراچی نه قدر مشکل بر اش ایدی . زیرا بالجمله آیتلرک فیودی هیچ بر داننه بولنابوب بعض کیمسهار بعض سوره لره نائل ایدیلر . فقط دیگر طرفندن رسول الله صلی الله علیه وسلم ائدیمز حضر- نلری آیات و سورانالهی مسجد شریفده ساکن اهل صفیه تعلیم بیوریرلر ایدی . آنلردخی حفظ ایلرلر ایدی . یکیدن آیات کریمه نازل اولدنجچه مانکی سوره یه وهانکی آیتلر ارسنه درج اولدنجیسی بیان بیوررلر ایدی . دیهک اولیورکه قرآن کریمک تامنی اهل صفا حفظ و حامل ایدیلر .

بو حالده ترتیب قرآن فعل نبی ذیشان اولوب ، ارتقانندن سوکره آنی بر مصحف صورتنده ایلک قید و تعرییر ایتدیرن حضرت ابوبکر صدیق (رضی الله عنه) ائدیمز اولمشدرکه ، حصوله کان مصحف شریف بیت عایشه و حفصه (رضی الله عنهما) ده حفظ اولدندن سوکره حضرت فاروق ائدیمز نزدنده محفوظ فالمش و حضرت عثمانک ریاستی ائتندهگی انجمن مخصوص بر فات دهاا تدقیقات اجرا ایلهدکن

سوکره ، نسخ قرآنییهی استنساخ و تکثره همت بیورمشدر . اما ترتیبکرده پیغمبری اولان قرآن کریمه آیتلرک تقدم و تأخر نولدرلرینه بافلما یوب ، حضرت رسول اکرم بالکیز کندیلرینه معلوم اولان بر سر حکمته مننی ، قرآن کریمی شو کوردیکمز صورتده ترتیب بیورمشدر . او صورتکه ایلک آیت اولان «انرا بسم ربک ...» قرآنک سوکرلرینه و صولف آیت اولان «الیوم اکملت لکم ... الخ» قرآنک اورنالرینه دوشوب ، بعض آیات مکیه بعض سورمدنبیه کیرمک بولنده حالدر دخی کورولمشدر .

قرآنک شو خلاصه تاریخیسی کورلدکن سوکره بونی عینا ترجمه ایدجهک اولسهق مباحث قرآنیه آراسنه بر ضبط و ربط بولنهمز . سمان بعث اولنور ایکن سمکه انتقال کبی بر چوق عجایب و غرائبه بول اچیلور . آروپا السنه سنه ایدیلن ترجمه لره بو حال موجب حیرت اولمش و قرآن ذی شانزلف علیهنده تقدیرات و انتقادنه سببیت کوسترمشدر .

دیهک اولیورکه ترجمه عینییه نافع دگلیر . ترجمه جنبیهی اوفویان اهل اسلام آندن هیچ برشی اکتلایه ماز . زیرا قرآن کریمک اکتلاسهسی یالکیز او لسانی بیلملهک دخی اوله ماز . عربینک الک فصیح بر شیوه سیله یارلش اولان بوکتاب الاهی ، معانی الفاظ چیتله هر عربی اکتلار ایسهده احکام چیتله عربی دخی اکتلایه ماز . شهیدلرده دگل و مت سعادتنه بیل اکتلامایانلر بولنور ایدی ده رسول اکرم ائدیمز آنلری ابن عباس رضی الله عنهما ائدیمز حضرتلرینه کوندرر ایدی (۱) . ایلک مفسر اولان او صحابی ذیشان دخی مقصود اولان یرلری ارباب مراجعته اکتلائیر ایدی . احکام قرآنیهنگ اکتلاسهسی مبعثنی بر آز تأخیر ایلهم ده بینه ترجمه مسئله سیله اشتغال ایدلم :

قرآن کریم ترجمه ایدلمک لازم کلبر ایسه یا حرفیا و یا خود مالا ترجمه ایدلمه لیدر . مالا ترجمه بر نهکله

(۱) بو خبر ، تصحیح ایدلورگه تیوشلی . رسول اکرم ، ابن عباس حنفیه : « اللهم علیه الكتاب . اللهم تفه فی الدین . اللهم علیه العکبة » دیه دعائر ایتیش ایسه ، (بخاری ، ج ۱ ص ۲۷ - ۲۸ و ج ۴ ص ۲۱۷) رسول الله زماننده ابن عباس ، تقمیر تعلیم ایدنجهک باشلرده دگل ایدی . رسول الله ارتقاننده ائتچق ۱۲ نهایت ۱۳ یاشنده فالمشدر . ابن عباس ایلک مفسرده دگل ایدی . بلکه ایلک مفسرلر ابن عباسک آتاسی ایله عمره داش اولان صحابه لریر . خلیفه ابن مسعود ایشبو چلمن ایدی . حتی الک یاش اولان مفسر حضرت عائشهده ابن عباسدن بیش التنی یاش قدر الوغ ایدی . «شورا» .

موجوده يه بر ضميمه اولدى. بو كوئكى نظريات علميه و حكيمه اوزرينه مبتنى بر تفسيركه، فخر الدين رازينك تفسيرينه نظيره كى بر شى اولدى. فقط هر حالده تفسيردن باشقهر شى اولمادى.

قرآن كريم هر نه صورتده ترجمه ايديلهك اولسه احكام شريفهسى بحق آكلاشلا مبدجى حقنده يوقاريكى سوزمه دونه لم ده بو بعنى انهام ايدهلم: قرآنندن استخرج احكام عادتاً بر علم مخصوص و مستقل تشكيل ايدر. سيوطينك «الاتقان في علم القرآن» نام اثر نفيسى بو علمى پك گوزل جامع كوريلور. احكام قرآنييه آكلامقده كى صعوبت، آيات كريبه نك ازمئنه تزوانى و سبهر شريفه محمد يهدن تعلق ايله كارى و فابعى مكملا بيلهك احتياجنندن تولدايدر. نيجه آيات كريبه واردركه سير محمد يهدن بر وقفه يى اشارت ايدره او وقفه معلوم اولمادقجه آيتك حكى آكلاشيله ماز. نزولده تقدم و تاخر، ناسطرى منسوخلى تعيين ايجون

الك بيوك دفته محتاج بر كيفيتدر. بنا عليه قرآن كريمى نه ترجمه ايله، نهده يالكوز عربجه بيلهك ايله اسلاميت نطقه نظرندن بحق آكلايه بيلهك هر قول ميسر دكلر. بو بابده سزه برده بنم كورمكده بولنديتم مشكلات تفسيريه يى خبر و بوره بيم. مثلاً: «... كذب عليكم الصيام كما كذب على الذين من قبلكم» آيت كريبه سنده بزدي اول كيهلر ايدى كه انلر اوزرينه دغى صيام فرض اولدى؟ بو سواك جوابنى بحق و برك ايجون، تاريخ اديانه زياده سيله و فوف لازمدر كه بز اولندرسانه هنوز يكي باشلاق.

كذلك «ومنهم من قصصنا عليك ومنهم من لم نقص عليك» آيت كريبه سنده حق تعالى حضرتلرينك نبى ديشانده خبر و بريميكى پيغمبرلر كيهلدر؟ قرآن كريبه اسمارى مذكور اولمايان انبياي بنى اسرائيلدهمى عبارتدرلر؟ نظر دفته آله جفر كه «وان من امة الا خلا فيها نذير» آيت كريبه سنده نبوت و رسالت حكماً تعريف بيوريلور. عجباً بنى اسرائيلدن ما عدا ملل قديه نك بشير و نذير اولان حكيمانه نفر بو آيت كريبه نك حكى شامل اوليورمى؟ چينك كينفلرينه، هندك وه دالرينه نه ديه چكز؟ بونلرى بازان فونفوسبوسى و ساقه يى نه نظرله تلقى ايديه چكز؟

ايشته بو بولده بر چوق مقاصد واردركه بونلر بر ترجمه يه صيفديرلىق قابل اوله ماديقى حالده بر تفسيره صيفديريله بيلرلر. تدقيقات قرآنيه ايله اشتغال ايدن بعض آوروپاليلر

باهره در. مترجم آيات قرآنيهدن درلو مألر استخرج ايديه بيلر. عرفيا ترجمه ايديلهك اولسه از جمله فاتحه شريفه شو و جمله ترجمه ايدلك لازم كابر:

«حدر ب العالمين اولان الله مخصوصدر. رحماندر رحيمدر. يوم دنك مالكيدر. آنچه سكا عبادت ايدره رز. آنچه سنن استعانه ايلرز. بى صراط مستقيمه هدايت ايت. اوزرنده اولانله انعام ايتديكك صراطه. اوزرنده اولانلر ك مفضوب اولدنلرى صراطه دكل. ضاللينك صراطهنده دكل».

اشبو ترجمه عينيهدن سوكره حمد، رب، عالمين، رحمن، رحيم، يوم، دين، عبادت، استعانه... الخ اصطلا. حات قرآنيه نك احكامنى ده باشقاچه و آبرى آبرى تعريف ايتملى. او تعريفات ترجمه يه فانلسه ترجمه مزم عينيهدن چيقار، فانلسمه اصطلاحات مذكوره بيلينه دكجه حكم قرآن آكلاشيله ماز.

عجملر، افغانلر، هنداييلر ترجمه قرآن ايجون بر باشقا بول داما بولمشلر. بر سطر متن عربيى آنتنه بر سطر دغى متن ترجمه منى بازمشلر. بو احتياطلارى نحصين اولنور. زيرا ايجايهنه كوره، مترجمك خطاسى متن عربيدن كور بلوب نصحيح ايديلور. لكن احكام قرآنيه نك آكلاشلمه سى خصوصنه بونده دغى بر سهولت اميد ايدهم.

استاد محترم شيخ الاسلام سابق موسى كاظم افندى حضرتلريله برلكده سنهنلرجه چاليشه رق نصف قرآنى تركجه تفسيره موفق اولدى. مانبا شو خواجه مصطفى صبرى افنديك «ترجمه تفسير اوله ماز» ديه قياتلر قو پارديغى اثرى وجوده كترلك كه بو نوصفه مقاصد تفسيريه عادتاً تمام اولمش و شو فاداركه فاضى بىضوى و سائره نك دغى بايد. فلرى وجهه بتون مقاصد قرآنيه او اولده ياز بلوب بئيريلدنكن سوكره نصف اخيره يازيله جق شى همان ده فالماشدر. بو حالده نيتيم مقاصد قرآنيهدن بر نسئنى نصف اخيرك دغى مناسب يرلرينه يرلشديرمك صورتيله تفسيريمزى بر داما قلمدن كچيرمك ايدى. مولا موقتيت و پورير ايسه ينه باهارز. بز بو تفسيرده آيات شريفه يى تشكيل ايدن كلمانك برر برر معنالرينى و بريدكن سوكره موضع بر حصول ترجمه حصوله كبتردك. آندن سوكره مفسرين سلفدن بكنديكمز ايضاحات تفسيريه و تاويله يى خلاصه ايتدك. نهايت آيت مذكوره علوم موجوده دن هانكيسنه متعلق ايسه اويجهه دائر برده مقاله مخصوصه يازدى. بو حالده تفسيريمز نقاسير

بر ترتيب زيبا ياپهشلىر اما بزم بېلىنكىمىز «ترتيب زيبا» كىي دگلم. صوم، صلاة، زكاة، حج، انبىا، نورات، زبور، انجيل، مىزات، جهاد كىي بالجملة مقاصد قرآنيهي فصل فصل آيىروب هر مقصد حقنده نه ندر آيات كرىمه وار ايسه سورهلرى و آيات عنددارى ايله اشارت ايتمشلىر. ين اثر افعال اولقرى هنوز تدارك ابدىمدم. فقط كرىمه معنويهم فاصله عترمه فاطمه عايه خانم اوندېده كوردم و تقدير ايتدم كه پك گوزل بر شيدىر. مقصد احكام قرآنيهنگ ترك مسامانلر زندنه تسهيل تفهيم ايسه بو يولدهكى كتابلارنگ بزمكى كىي بر تفسيردن زياته مفهيمى اولور. زيرا هر مقصد دائر اولان آيات كرىمه اشارت ايدىلدىكى صوكره بردد مكل مقاله تفسيريه علاوه ايدىلر.

شېمى افكارى خلاصه ايدىم :

ترجمه طرفدارى دگلم. ترجمه عيىنه طرفدارى هيچ دگلم. توسيع مائل يولندهكى ترجمه يى مضر كورورم. فورقارم كه كندى كتابلارنى كندى اللاريله تخريف ايدنلره بگرمه بىم. فقط بو كونكى نظريات علميه و حكيمه اوزرينه مختصر و مفيد بر تفسير طرفدارى يم. هله مقاصد آكلانهق اڭ بيوك احتياج كوردىكم شيردندىر. مولاي متعال معارف اسلاميه به خدمتكار اولانلره معين اولسون آمين.

احمد دميت - استانبول.

XVIII

قرآن ترجمهسى توغرىسنده تورلى مقاللرنى اوقى نورغاچ بو نرسهلر خاطرهم كېلىدى: قرآن كرىم كتمان ايجون نازل اولدى، بالجملة اهل اسلامغه تبیین ايجون نازل اولدندن، اوز نلمزده هر كم آكلاراق بر ترجمه كيرا كلىگنده نزاع فيلماسنه نبوشلى ايدى. لىكن بو غايت الوغ اش اولدندن قرآن علمنده متخصص بر هيئت علميه طرفندن ترجمه قىلنوب ياكه حاضرلىگان ترجمهلر شول هيئت نظرندن اونكارلوب ميدانغه فويليق مناسب اولسه كرك بر كىي، نه ندر ماهر بولسده ترجمهسنده خطالر اولورغه يمكىن، خطاسى اولمغان فرضدهده هر كم ايجون بارانلى بولوب يتهمگى مستبعد. يالغز باشينه ايدلگان ترجمهلر كورسنىچه ترجمهنگ اوز مدركسهنه موافق چقهدر، باشقه ترجمهلرده بو تجرهب ايدلدى، فارسى حاصلسىر. فارسى آرتق اورتق موجز بولوب، فائدهلى چقىدى. قرآن ترجمهسى عموم ايجون اولدندن آلنرنگ مداركنه مناسب

روشنه آرتق ايجاز آرتق اطباب اولدى، اورنهجه، حاصللى، آرتق روشنه بولورغه نبوش. هر آيننگ حاصل معنىسن آكلانورغه كراك بولور. بو روشنه ايدىر ايجون البته بر هيئت نظرندن باشقه هر كم اوز ترجمهسن نشر قىله باشلاسه بر برسنه مطابق بولمغان ترجمهلر كواباب اغتلاى آرتور، تعريف معنىگه يول آچلور. هر كم اوز ترجمهسن صواب كوروب هر ترجمهنگ اوزينه كوره عزى اولوب، قرآنده بندهن مجادله كلامبه باشلانوب ضررلى اش اولوب چقار. هيئت علميهنگ انتقاد، اصلاحتن صولف آردهن مناسب اولان انتخاب ايدلوب نشر قىلنسه بو كىي خالقلر باغتلانوب خبرلى خدمت اولور.

ترجمه ايدىچىلرنگ مقصدى قرآنغه وعومگه فائدهلى بر خدمت ايتنك ايسه، ترجمه لرئى هيئت نظرندن اونكارلوب نشر ايتنكى وجدانلرى قبول ايدىرگه نبوشلى. مادى بر فائدهگنه مقصد ايسه قرآننى مال تجارت قىلمى بو مقصودنى باشقه بولدىن ازلهمك نبوش بولسه كرك. بزهده باشقه مهم درس كتابلارىده شولاي يالغز باشقه ترتيب ايدلوب نشر قىلنمقن فرق تورلى الفبا، فرق تورلى علم حال كتابلارى چوب، همانده مکتب ايجون فائدهلى مكل كتاب بولمقن كذايت قىلانه. اگرده باشقه لردمى كىي بزهدهده مهم كتابلر ايجون بر هيئت علميه اولسه علم بولنده زور اصلاح اولور. مکتب كتابلرى كوبدىن يتشكان، تعليم اشى بر يولفه صالحان بولور ايدى. اهدى بو مهم اشنى قال خير ايدوب قرآن ترجمهسندن باشلاقره كرك.

واضعات ايجون بو كونده بر فقه كتابىده فرض درجه سنده لازم، بو كتابنى ينه شوندى بر هيئت نظارتيله اشلامك نبوشلى. مجلة احكام شرعيهنى نوركار جمعيت علميه طرفندن ترتيب ايدوب عملگه فويدىلر. بزرگده شوندى مهم اثرلرنى درس كتابلارنى فائدهلى روشنه نشر ايجون بر هيئت لازم. شونسز اصلاحن كونهك عبت اولور. العاصل قرآن ترجمهسى كيراكلى اش، شول يول برله بولغانه فائدهلى عمل اولور. يعنى قرآننگ ظاهرى معنىسن آكلانتراق بر ترجمه البته ضرورد. يونسه فصاحت، بلاغتن، اعجازن معنى استنباطى لرن بتون معنى لرن تمام ايتنكان ترجمه كيراك دىب عقلى بار كىي ايتمه، بو ترجمه انسان اشى اولمز، چونكه بو سوز-قرآنغه نوركى بر نظيره بايق، ديمكىر. جمعيت شرعيهنگ ترجمهدن منع ايتمهگى يوقارىدغى مصلحت ايجون اولسه كراك،

مدني ملتارنىڭ ھاياتلىرى

«عالم اسلام» اسمندە فرانسىيەدە جىفا نورغان بىر رسالەدىن استانبولدىكى «حق» غزىتەنىڭ تەرجىمە ئىتوبى بازغان بىر ماقالىسى:

بلغارستان مىسلىمانلىرى آراسىندە ھاياتلىق شەب بارا، بىشى ئىرەرەلەر ھاصل بولا. بو خوصوصە كوپ خىدمەت ئىتوبچى امىن زادە مەھد شىكرىدىر. بو كىشى كوپىدىن توگىل نىسزىنلىقنى فېول ئىتوب مىسپونىر رەھبەر جەھەتتە فېد ئېلىنگان ئىدى. ھاىزىرگى اسمى رەھبەر افتار بېيەتەدەر. بلغارستان مىسلىمانلىرى آراسىندە خرىستىيانلىقنىڭ نارالووبىنە شوشى كىشىنىڭ بىك زور خىدمەتى ئىدى. شوگا كورە بىز آناغە تىشكر ئىتوبگە بور-چىمىز. بلغارستاندىكى نىسزىلەرگە ئاراغاندە اسلامىنى تونىدىن مەو ئىتوب زىمى تىشكانلىكى آكلاشلىق. بىنا ئىلىبە مىسلىمانلىقنى مەھسەندە آفرىن آفرىن خرىستىيانلىقنى ئىلقىن ئىتوبگارە كىرك. ارىستاندە، روسىيەدە، سىورىيەدە گى موفىقىلارمىز رسالەلەرنىڭ اسمىنى آلماشدۇرغە سىب بولدى. «خرىستىيان شىرق» اسمىنىڭ آخىرىنە «عالم اسلامىنى ارشاد» جەھىسىنى دە قوشاچقىمىز. بو رسالەدە اسلامىنىكە ئائىت قەسەمنىڭ بىر رەكپىنى رەھبەر افتار بېيەتەنگە ھوالە ئىدىك.

اسلام عالمىنى نىسزىنلاشدىرغۇ خوصوصىلرىنى مۇدا كىرە ئىتوب ئىچون «ادنىرغ» شەرىئەدە جىولغان مۇئەزە ۱۲۰۰ مرخىس بار ئىدى. بولارنىڭ بىشىوز ئىككىسى انگلىز، بىشىوز بىشى آمىرىقان مرخىسلىرى ئىدىلەر. آمىرىقا ھاكىمىنىڭ رەئىس جەھەورى مىستىر روزولتدە بو جەھىنىڭ بىر مرخىسى بولسە دە بىر غىر بىيان ئىتوب مۇئەزگە اشتراك ئىتەدى بىنى كىل، آلمادى.

تەرجىمەنى مۇلقا مەنغ ئىتمەسە كىرك. مەترىم «المنار» صاھىبى فرەن تەرجىمەسى دىرست دىگلە بىسەدە آنىڭ سوزلارنىدىن، شىرىقى چىتىدىن بىكارەك باشقىە مەلەئىنى اعتبار ئىتدىكى آكلاناەدر. «المنار» صاھىبى: «ھەر كەم گە عربچە بىلورگەدە لازىم» دى. شونىڭ ئىچون دە تەرجىمەنى نىوشلى كورمەسە كورمىز. نىچىك بولسەدە آنىڭ سوزى سىندىس بىزگە دىلەل اولماز. اگر ھەر كەم نىڭ عربچە بىلىگانن كوتوب تەرجىمە قىلسى نورولسە فرەن بىك كوپ زىمان مەكتوم ھاالىئە فالور، بونىسى شىرىقا دىرست اش اولماز. ھەر كەم آكلاراق آچىق دىرست بىر تەرجىمەنى ھەر مىسلىمان طالب بولسە كىرك. دىنەزىڭ اصلى بولغان كىتاب ھاىنى بىر از بولسەدە بىلورگە ھەر مىسلىماننىڭ كۆڭلى آرزو ئىدىر، البىئە مۇنئە شىبچە بونى. دىرست تەرجىمەنىڭ دىرستلىگەندە شىبچە قىلمەزغە نىوشلى.

تەرجىمەنىڭ باشىدە فرەنغە مەتلەق سىباب نىزول، ھوجە بىيان سائوئەگە دائىر مىسئەلەرنى دە نىسقى بىر مەقەدە ئىلە بىيان نىوش اولور. بولاردىن خىبرىس، بىر آيتنىڭ ظەھرى مەنىسە فاراب، اورنىسز استىمالدىن صافلانغۇ ئىچون بو جىتلىرگە تەنبىھ لازىمىر.

آيتلىرىنى، خىدىلەرنى اورنىسز استىمال قىلو، ھوام آرەدە سىندەدە شىابىع بولوب بارە، بىرسى طورەدە تەرتىبلى مەكتىبلەر بارامى، آندە روس فورمەسى، پارنە ئاقىتلەر بار، اللە تەئالى فرەندە: «ولا نركنوا الى الدىن ظلموا» دىگان. بىس دىرست بولمى دىب آيتىدىن نىسقىسز ھاكىم استىنباط قىلورغە مائالەھ. «ھىل، ھىمىنى استىنباط مەجتەھىلەر اشى، سىن مەجتەھىمنى ؟» دىگانچ- بوق فلان ھاىزىر شولامى دىب آيتە، دى. بو طرىقە فرەن ئىلە اويناقتىن، نىسقىر بالارلاردىن مەنغ ئىچون بو توغرىلارنى بىيان البىئە لازىمىر. تەرجىمەلەر نىسزىر ئىدەسە بوندى مىستىللار ناغەدە كوپا بوزور. مەھد نىسب نىوشارى.

الطائف

۱۴۳

باشلاردىن بىرى مالىيە نىسزىب فارت طول خانون آلمىشىدى قىزى اسمانى اولغىرى بىر جاي كونىدە ھەر بىر مالى اوت قىزاسىنە اوچراب ھالاك اولدى. باش بىكىنىڭ آغلاپ بوردىكىنىڭ سىبىنى سوردىلارنىدە: «كاشكى خانونم يانوب ماللەر سلامت قالغان اولسەچى، اوشونى كورمادىكم ئىچون آغلامقەيم» دىش.

انگلىز مىسپونىر جەھىتىنىڭ سىنوى مىسرفارى ۲۱۰۰۰۰۰ انگلىز لىراسى بىنى پىكرومى مىليون بوز آلتىش مەك سوم، آمىرىقا مىسپونىر جەھىتىلرىنىكى ۲۰۰۰۰۰۰ لىرا بىنى اون تونىز مىليوندە ئىكوز مەك سوم، آوستىرا-لىيا، آمىرىقا، آسيا ۋە ھىندىستان جەھىتىلرىنىكى ۳۰۰۰۰۰۰ لىراسى ئىككى مىليوندە سىزىوز سىكسان مەك سوم. باشقىە اوروپا مىسپونىر جەھىتىلرىنىكى ئىسە ۷۰۰۰۰۰ لىرا بىنى

دشمنلقلرى، كورسئكان نفرت و عداونلرى بو كونلرده كيتدىكچه زائل بولا بارا. بزرگه بو حالنى غنىمت بيلوب مقصودمىزغه موفق بولو ايچون بىك نىق طر بوشورغه كرك .

•••

مونه استانبولده چيغا طورغان «حق» غزنىسئڭ پاريسه نثر ايتوله طورغان «عالم اسلام» رسالسىندن ترجمه ايتوب يازغان بر مقاله سئڭ خلاصسى شوشى . هر نورلى حسن ظن و نغىمندىن، اصلسز و اساسسز مبالغىلارنى خالى، مسائل رياضيه شىكلى قىطعى رقىلرگه مستند بر حساب، بز خيالپورور مسلمانلر ايچون بىك آچى بر حقيقت. بز آچى حقيقتلردن بر قىسمى اؤلگى بل سورىده سباحث ايتكان چاغىمه مينده رى العىن مشاعنه ايتكان و اوز كوزم بلن كورگان ايدىم . حقيقت حال شولاي بولا طوروب بر طرفىن بز مسلمانلرنىڭ بوش بوشىنه : « ۲۶۰ حنى ۳۰۰ مىليون مسلمان بار، آفرىقاده، آسياده، ژاپونىياده (!) مسلمانلىق انتشار ايتيه بارا مسلمانلر كويىيلر، اوز افلامىيجه ژاپونلرنىڭ مەسىدە مسلمانلىقنى قبول ايتيهچكار ايمىش» دىب يوقىه قواونومىز، ميداندهغى و قىتەرلر مونىڭ خلافى اولدىقى حالده، بىزنىڭ، عالبنى و عالبدىگى و قوعاننى فرض و خياللر يىزگه اولچاب كىسوب شادلانوموز، دشمنلر يىزنى كولدىروب اوز يىزنى چلانورغە لايىقلى و اولكىسىندىن ده آچىراق ايتكىچى بر حالس . بزرگه اوزمىزنى آلدانماق، يوق بلن چورا - نەساقە كرك ايدى . اوينچاق بلن آلدانغان بالالار شىكلى بىك كچىككە و اهمىيىتىزىگە بر نرسىنى زور ايتوب اوزمىزنى اوزمىز آلدانامىز . هىچ بر اش اشلامىيجه باخود بىك آز اشلاب بىك كوب قىچقارمىز . موندى حاللر بىزده بىك كوب بولسىدە مین موندە بر ابكى مثال كىتوروب شولار بلن سوزمىنى اثبات ايتىمىچى بولام .

۱ - مسلمانلرنىڭ ترقىسى ايچون طرشوچىلردن برسى بر بىرگه كىتوب بر ابتدائى مەكتەپ آچقان و باخود آچوقىه تىبىت ايتكان . مونه بو بىك عادى بر مسئله، باشقە بىلرده هر كون بولوب طورا طورغان بر اش اولدىقى حالده اول آچىلغان و باخود آچىلغى مەكتەپنىڭ هىچ بر ئىهرسى و فائىدىسى كورنەماس بورون اوق بىزنىڭ غزنىلر، ايانق و مەنتەلىق مەجلەلر مەز اللە نىدىنى زور عنوانلر بلن شوشى بىك عادى گنگە بر اشنى قىيامتلر قوتباروب عالمگە اعلان ايتىلر .

۲ - ژاپونىياده بر نېچە كىشى مسلمان بولغانلر . بولار كىيىلر ونى مقصد بلن مسلمان بولغانلار ؟ بىزنىڭ اڭ زور

۶۱۷۲۰۰۰۰ سومدر . شو حسابقە كوره غرىستىيانلىقنى نىشر و تەقىم باشقە دىنلرنى مەو ايتوب ايچون صرف ايتله طورغان سئوى ۵۱۰۰۰۰۰ لىراقلىق يەنى ۴۸،۹۳۰،۰۰۰ روبللك بر بوجده بار . پرونستمان مىسوپونلرنىڭ مىقدارى ۹۸۳۳۸ بولارغە دائىما معاونت ايتوب طورا طورغان جەمىيىتلردەگى اعضالرنىڭ سانى ۵۱،۵۹۰،۰۰۰ بولاردن باشقە مسلمانلرغە و باشقە دىنلردەگىلرگە انجىل تاراتوب غرىستىيانلىققە دعوت ايتوب يوروجىلرنىڭ مىقدارى ۹۲۱۹۱۳ كىشى . بولارنىڭ بر قىسمى خاوتلردن عبارت . بالىكز غرىستىيان دىنىنى نىشر ايتوب مقصدىلە مىسوپونلرنىڭ تحت اداره لرنىده آچىلغان ۸۱ دارالفتون ، ۴۸۹ دىنى مەكتەپ و مەدرىسەلر بار . بو مەكتەبلردەگى مەعلملر ايتله شاگردلرنىڭ جەمئىيىتى ۱۱۹۰۱۶۰۲ عدددر . مىسوپونلرنىڭ ۵۵۰ خىستە خانەلرى ، ۱۰۲۴ اجزا خانەلرى (آپتىكە) ، بولاردن دوا آلوب دولانئە طورغان دورت مىليون مشتربلرى ، ۱۱۱ صحىبه مەجلىسلىرى . ۹۲ آورو قارى طورغان خاوتلر جەمئىيىتى ، ۲۵۶ يىتمە خانەلرى بار . بوللردن باشقە ، صوفورلر ايچون ۲۰، طول خاوتلر ايچون ۱۰ مۇسسەلرى بار . انگلىز رسالئە دىنپەسىندىن :

قاهرەدە جىولغان مۇتەرىدنىڭ بىك اهمىيىتىلر بىر دورگە كردىك . اولدە - اسلاملرنى غرىستىيانلىقىدە دورى . مونىڭ ايچون مىسوپونلرنىڭ تەلىم و تىربىلر يىتە بىك زىيادە دىنت ايتارگە كرك . آلارنى بر مقصد قىغىنە خىدمت ايتيه طورغان آدملر ايتوب يىتىشىدرو وىر روح بلن تىربىه قىلو لازم . چونكە هر ائىدە بالغاغە بو زور ائىدە موفق بولو ايچون نوبىد مەسائى (بىرگەلب طرشو) لازم . چونكە مالزىيا ، مىنىستىنن اطلەلرنىدە اوتوز ائىتى مىليون مسلمان بار ، بولار كون صابون آرنا بارالار . موگا مانع بولورغە تىبوشلى . آفرىقادەقى مسلمانلرنىڭ حاللرنىدە دائىر آندەقى مىسوپونلر طرفىندىن يىبارلىگان بر تىقرىردە توبانەگى سوزلر يازغان . « مونىڭنىڭ آفرىقادە مسلمانلىق شول بىك مىداندىغىنە قىلوب قالغىچقىر . چونكە اسلامنىڭ جنوب طرفىدە اننىشار ايتوبونىڭ احنىلى قالماشقىر . » حالبوكە بو كون مىسوپونلرنىڭ بوتقىرىلرنىدە آلدانغانلارنى بىك آچىق بىر صورىتدە ظاھر بولدى . چونكە هىچ بر دىن بلن مەندىن توكل دىب فرض ايتىلگان آفرىقا نوملر - يانامىيلە مسلمان و باخود مسلمانلىققە مەتايل بولوب چىقىدىلار . آلار مىسوپونلردن نفرت و مسلمانلارغە مەبىت ايتىلر . فقط مسلمانلرنىڭ مىسوپونلرغە قارشى ساقلاغان

برى گنه مراد بولغانده «فونانباي-دوتنهباي» دېپ ،
تركيب مزجى قلوب سويله يئر . شونڭ شىكلالى عوت بلەن
عمل نى مزج قلوب ، بوزوب ، «اوت - آمال» دېپ مارتنى
آتاب يورمىكده درار . بوده عربى آتلر قازاق آراسينه كركىن
سولڭ غنه بولغان «بلقنرو» در .

«آپرېل» نى «ضواضا» دېگەنلر . توركى نلرده «ض»
حرفى ايله هيچ بر سوز يازلامادىغى اوستنه ، اول سسوز
عربچه «جوزه» دن بولغان ايكنه ن سويله وگە دە حاجت
يوقىر . «ابول» نى «نموز» دېگەنلر . ش . سامى بك
قاموس نوركىده : «سريانچەدن ماخوذ اولوب عربى و فارسى
دخى قوللانور» دېيىشىدر . توركىچە ايه مەس ايكنه .
«نوبار» نى «چيل توفسان» دېگەنلر . خلق اوزىنده بعضا
ياز توفسان ، كوز توفسان ، دېگەن سوزلر يورىدر .
نوبار كوز آيلرنىڭ اباقتىسى بولوب ، توفسان دېگەن
سوز اوزىنده خاسراق بولوب كېتكەن . «دېكەبر» نڭ عربچىسى
اولان «جىدى» نى توفسان ايله مزج قلوب بو زمانداغىلر
«جېدى توفسان» دېلر . ع . جانبيكوف جېنى توفسان دې
قىد ايكنەن ايدى . عاليه شاكردلرى شونى دەشتلى صورئە
بوزوب «چيل توفسان» دېگەنلر .

طبيعته بولوب ، شو آلتى اينڭ اورناسى ماينڭ بتوى در .
اورتا اورن ، اورتا زمان ايسكى نوركىچە دە چىلە ديولەر .
ايكى فصل نڭ اورناسىدە بولو مناسبت ايله ايون آينه
چىلە * ياخود چىلە ديولەر . چىلە اوتسە ايگنلر پشوب ،
بارچە دنبا : چوب ، باپراق ، اولەن قوراب فانا باشلاب ،
باشلاڭ عالمى بتوب ، سارلىق عالمى باشلانادر . شول
مناسبت ايله ايول آينه «سارچا» دېگەنلر .

آوغىست آيندە كويلر ، ايچكىلر قاچسە قش اورناسىدە
قوزيلاغە توغرى كېلەر . بورن زماندە ايڭ بارلى دېگە
نڭڭ قوبى يوزدن آرتىق بولور ايدى . مونچە قوينڭ قوز-
يارن آسراو قش اورناسىدە قيون بولادر . آوغىست آيى
توب قويلر ، ايچكىلر كويلە (فاچراسى كيله) باشلانغاندە
قوچقار ايله نكەرگە كويلەك بايلايلر ، فاچروغە مانع بولسون
دېپ . كويلەك كورەك و زىندە ، كىزدن اشلەنگەن بر
نەرسەدر . ونى اوكتەبر توغان سولڭ غنه چىشوب آلوب ،
فاچروغە ايرك بېرلەر . ايشتە قوچقارلارغە قىرە بورگە
نلرندە كويلەك بايلاومانسبتى ايله آوغىست آينه «قركويلەك»
ديولەر .

مقال : قركويلەك توسە - قىرغى بالاينن اوچرادى .
بالاپان - قوشنڭ ياكى يورمقاندن چقان بالاسى .

سېنتەبر توغان سولڭ بعض چوپلرنڭ باشىنن مامق
كىى بر آق نەرسە اوچوب دىبانى بويلاير . شوكا
ايسكى نوركىچەدە «مېزام» دېيىشلر . شونڭ اوچوى مناسبتى
ايله سېنتەبر آينه «مېزام» ديولەر .

اوكتەبر توسە قىرە پورى تورغان قاراچا - فوگز فاز
بىرنېچە تەولكلر كون تون قانوب چلى بانفە كوچوب
كىنەدر . شول قاراچا فاز كوچو مناسبتى ايله اوكتەبر آينه
«قاراچا» ديولەر . مقال :

- ۱) قاراچانڭ - قارى يانماس .
- ۲) قاراچانڭ توقمىداى قارى يانمىسە - آلتى آيلىق بولغە چق .

(بعض يىللردە قش اېرتە كېلوب اوكتەبىردە قار توشەدر .
نجرىبە بويىنچە اول قار بر آنتادە كىنەرگە توشىدر : ايندى
شول قاردين بر آزغىنە كىتمەي قالسەدە قش اېرتە كېلونڭ
علامى در . آلتى آي بوروبەچك چاناگنى چىگوب بولغە
چقارغە قورما دېيىكلر .)

ايسكى نوركىلرنڭ باز وجايگى نامامى (آق) نەمىر
ايتىلكلرى قاتىق سوت بولادر . نوبار توسە سېرلر سوالوب

بىز اوزمىزنىڭ ئانقائىزىنى ايندى بارايىق :

توركىچە آي آنلرى ! آز ، اوت چاقماس ، كوكوك ،
چىلە ، سارچا ، قركويلەك ، مېزام ، قاراچا ، قازان ، فاكىنار ،
آتابان ، ئاورىز .

آغاچ سوزى اسلەدە باقماق در ، (ياقموق دن) . قىسمقىن-
قىسماق ، قىمق قن - قىماق بولدىغى كىى . چىگىلەبە كېلە «بقاچ»
صورئىتە قالغان ، و «با» «آ» غە آلتىنوب «آغاچ»
بولغان . شونڭ شىكالى ياز سورئىتەگى «با» «آ» غە آلتىنوب
«آز» بولغاندە ياز فصلى نڭ باشلاندىقى اولان مارت قە
علم ايتىلوب خااصلانغان . بومشتارتوب «آز» دېيىدە نلفظ
قلازلر . مقال : آز بولماي- ياز بولماس ؛ ياز بولماي- مەز
(راحت) بولماس . آپرېل توغان سىسولڭ كونلر چىنوب ،
اوبلرگە اوت باغلاماو مناسبتى ايله «اوتچاقماس» دېگەنلر .
ماي آيى نڭ بىرنچى كونى بولدى دېگەندە كوكوك دېگەن
قوش اوزىنىڭ موگلى تاوشلرى ايله قىغرا پانلاب بوتون
اورمانلرنى باگرا ئادر . شول مناسبت ايله ماي آينه «كوكوك»
ديولەر .

ياز فصلى ايله جاي فصلى ايكنەوى آلتى آي بر

ايندى كوزەم چاغنىە حلول ايتكەن فصل غەدە «كوز» ديو بيگ مناسىر.

اۆكتەير و نويابر آيلارى اوتديكى سوڭ نصف كره شىمالىيە عادنا مەت حاى كرهدر. اوتكەن ميزگلر دەگى اپر كىچىلكار، كىچىلكار بو ميزگلە بارىدە كېيىدر. دنيا طبعى اولارق هر چىتىن فسلادر. شىمول مناسبت ايله دىكەير، يانوار، فېبرال آيلار يەنە ايسكى نوركىلر «قس» دىگەنلر. س اورنە ش كىلوب حاضر «قس» دىرلر.

ياز، جاي، كور، قش ميزگلر ندىن كىايە اولارق كوكستان، نامزستان، بوستان، زمستان سوزلر يەنە، فارسى ايله نارشترلوب، بعض نوركىلر دە قوللانلار.

بعضا تىلب فاعەسى اوزره- آلتى آى ياز، آلتى آى قش دىولوب يورنلەدر. مقال: ياز - يازل؛ قش - فصل.

ايسكى توركلر فقط طبعت طرفتىن بىرلىگەن بايق ايله گنە كون كوروب تورغان چانە شو يوغارىدەغى اقتصادى مقالنى سويلەب قالدىرغانلر. «پارنە - بورىدە؛ بوغنىدە - شورىدە» مقالى ايكەيدە بر معنادەر. حى عنلى .

تصحیح

«شورا» نڭ ۱۶۴ نچى بىت سزق آستەدە ايتكەنچى بولە «ابن نىيە رحمت الهى رسالەرنە اسمى وار» دىيولەش سوزنى: «ابن نىيە رسالەندە اسمى وار» دىە اوتورغە ئويشلى. اوشبو خطاغە تىببە ايتىدىكى ايجون زىنت الله ائندى نوشر وان زادەگە رحمت اوفومەقەم ۳۲۳ نچى بىت ۲ نچى باغانادە «شىخ ظافر» ۳۵۲ بىت ۱ نچى باغانادە ۱۷ نچى بولە «وصاف» سوزىنى «وصاف فكر» دىە اوتورغە ئويشلى .

۵ اوتكان سە ۱۵ نچى عدد شورادەغى «زول ۋەرن نڭ اثرارى قىتە» اسملى مقاله دەگى «اومطولوب اوفوغان چانە» دىگان جىلەنى «اوتنولوب اوفوغان چانە» دىب تصحيح ايتارگە ئويشلى. بوندەغى «اوتنولو» забытыё مناسىدە. «حو آستەدە ۲۰ بڭ چافرم» (زول ۋەرنچە 80,000 лев دىگانە چانم حسابى دە درست بولماسقە ئويش. بونسى مقاله صاحبى نڭ غافللىكتىن ايسىدە، اوتوچىلر كندىلرى دقت و اعتبار ايتو ايجون، بوندە تصحيح ايدىلمايدى.

آق بته، سوغم سويلوب فازان آسلا باشلايدر. فازان آشى كرو مناسبتى ايله نويەبر آيتە «فازان» دىولەدر. دىكەير - فاكئار بولادر. مقال: فاكئارده - فارغا آدموندای كون اوزايدى.

پانواز - آتپان بولادر. مقال: آفانەدە - آت آدموندای كون اوزايدى. نائفاق:

آفان آفان - آلتى كون: آيپاي سىنڭ فاتوولڭ !! اولچىب آسقان ايتكە، قوناق كېلە فانتى كون !!

فاكئار ايله آفان نڭ وجە تىسپەسن بلوچى ئايلمايدى. فبرال آيتە ناورز دىرلر كى، فارسى نڭ (نوروز) ندىن آلتان بولوب، ايسكى ايران تىفويىدە مارت نڭ آنى ايدى. مونڭ توركىچەسن بلوچى نى عدنوز نابا آلمادم.

ايندى، ياز آيلرى: آز، اوتچافاس، كوكوك؛ جاي آيلرى: چىلە، سارچا، كويەك؛ كوز آيلرى: ميزام، فاراچا، فازان؛ قش آيلرى: فاكئار، آفان، ناورز. بو اورنە فصول اربەه اقلرى نڭ دە وجە تىسپەسن آيتوب اوتەيك:

بايلغان، فسلمان، فاپانغان، بورشكەن وغير شونداى حالتلردە بولغان نەرسەلرنى آچوب، جىيوب، كىكئوتوب پەروكە توركى نلە «يازق» دىولەدر. ايندى كون اوزايوب، دنيا چىلوب، جىر اوتايپ، مال بالالاب، حاصلى عالم طبعىتە هر نەرسە بايلغان و فسلمان حالتىن كىكئوي وقتى شېبە سز مارت، آپرىل، ماي ايلر يىدر. شونڭ مناسبتى ايله بو ميزگل - فصل غە «ياز» دىولەشدر. ايسكى نوركار دە يىلنڭ باشى يازنڭ بىرنچى آيتىن سانالور ايتكەن.

نوركىلر ايسكى زمانىن بىرى فر دالادە كوجوب قونوب مال باغىب، مال اوسترگەن خلق ايدى. مالتى اوزى نڭ اوتلادىغى باغىنە اپر كىچە پەرو توركى نلە «چابو» دىولەدر. مەدە شىسز، تىك بوروگە - جاي يورو - دىورلر. ايون، ايول، و آغىست ايلرى ايسە جاي يورلە تورغان وقت در؛ خصوصاً بورونى زمانلردە شول مناسبت ايله «جاي» دىولەدر. (*)

قوبلر نڭ بونىن ماي اچندەگى آلوقە - فرغو، و آغىست نڭ باغنىدە وسىتمەن نڭ باشلارندە آلوقە - كوزو دىرلر.

(*) اوزەك، قازاق و قازاقلى شىيولر نەم - جاي - فىولدىكى حالە غىمالى، بىشەر، باقترد شىيولرندە - ياي - دىولەدر.

تل و ادبيات مسئله سنده ياڭا اغوم .

11

بتون اعتبارم وبتون ذهنم : معرنك آفرون ، آفرون غنه كيكاپنا كېلگان مسلكيني و ائزده كورسەنلىگان تېپلارنك طورش- يورش و اخلاىنى برله مشغول بولا . بو طريفه اوفوب چقاندە مېنم ائردن قالغان طويقوم مېكل بولورغە نبوش . چونكە مېن نوكەل كارنينا برله نانوشام . ائرنى بو تورلى اوفوغە ادبيات برله واسطەسز تانوشو دېب اېتلەر .

كېلك اېندى مسئله نك اېكچى طرفينه : شول مسلكنى كورساتە و شوندى اوق فكرلارنى افادە قىلا هم شولوق كارنيناى كېترە تورغان ادبى اثرگە صرف و نحو طرفندن فارلو . بو وقتە ئېگى اثرگە « ادبى اثرگە » فاراو كوزى برله فارلامى ، بلكە آندە بولغان قورى سوز و جەلدلرگە بر تورلى بېلگو دېب اويلاپ فارالا . البته بو ايكى فاراش آراستە بېك زور ايرما بار . مۇنى اويلاپ غنه بلوب بولمى ، بلكە مۇندى تفاوتلارنى ناهجە حس - سىزو كوبرەك رول اوينى . شونك اېچون دە بو حقدە پېسېخولوگيا علماسېنك صوڭقى وقتە تورلى ماشېنا و فورالتر واسطەسى برله باصالغان تجربەلرى هم آلاردن چقان نېجەلر بېك اوشا - نچلى دېل بولا آلار . اول نېجەلر بو ايكى تورلى تانوشو آراستە زور ، زور ايرما بارلغن آچق كورسەنە .

مخصوص نرسەدن مۇنە مۇندى مثال كېتەرگە مېكەن : « اوستال » آندە يازاسك ، كىتاب توپوب اوفيسك ، آشى و اچەسك . دېك اوستالدىن نورلېچە قائدەلەنسك ، اما شول وقتە اوستالنىڭ نېندى آغاچدىن ياسالووين و نېچە آياغى و نېندى بولولرىن نقتىش اېنەك مېچ كېنك اېسېنە دە كرۇب چقى . اوستالدىن كورلىگان قائدە نك مېكېلىنى اېچون مونك مېچەدە حاجتە دە يوق . شولا يوق بر ادبى اثرنى اوقېمز اېكان ، بىز آندىن اوزىمىزنىڭ رومجى قبول قىلغان ، كېركىسكەن فكر خىزىنەسى آلار ، اما اول ادبى اثردە جەلدلرنك فلانداى بولوى ، جەلدە « اېيە » نك اسمەن ياكە صفتەن و شوڭا اوغشاشلى نرسەدن تىزىب اېنولرىن نقتىش اېسەرگە دە كرۇب چقى . دېكەك : اثر برله ادبيات نقتە نظرندى تاناشقانده ، صرف و نحو چىتىن نقتىش حاصل بولمى . شونك اېچون بو ايكى تانوشو بر بىرسىنە تمام باشقە ، باشقە نرسە لر . بوسى بىرچى . اېكچى : صرف و نحو چىتىن نقتىش يولى برله تاناشقان ادبى اثرنك ، اوفوچى - تانوشو چىنك روجىدە قالدىغان طويقوسى ، شولوق اثرگە فقط ادبيات طرفندىن غنه قاراپ تانوشودىن قالغان طويقودىن بېك كۆب درجە ضعيف ، كېم اېلېگن پېسېخولوگيا علماسېنك صوڭقى وقتە

صرف و نحو كىتابلارندە كېرا كلى مثاللارنى ادبياتدىن آلورغە تېوشلېمى ؟ بىرر يىل اۆل بو حقدە مى غزەلرەمىزنىڭ بىرنە فزو فزو سوزلر بولدى . ناتار نلىنە صرف و نحو يازوچىلردن بىرى ، كىتابندە اولغان مثاللارنى ادبياتدىن آلماغان . بر منتقد شونك اېچون مرتىنى شىنلى . مرتب ائىدى « بىزدە مثال بولورلىق ادبيات پارچەلرنك بولماوين بېانە طونوب تېزىگنە قورنولمېچى بولا . منتقد ، آڭا مثاللر تابوب جواب بېرە . بىرر يىل وقت اوتو برله منتقد ياغندە تايىش كويابە هم : « صرف بىلەن نحو ، و ادبيات اوچونىگنە پارلغانە مثاللارنى (بولغان جانلى) ياڭا ادبياتىزدن . . . » آلتان ياڭا صرف ، نحو كىتابلرى دىباغە چقا . بوغندە نېمى « وئ » غزەتىنىڭ بو نۇمرندە بو ياڭا چقان صرف ، نحو كىتابى توغروسىندە سويلەگانده ، بر معلم ائىدى : « آلارنك اېڭ زور خاصىتلردىن : تەرىفلر آچق بولوب تەلپىقە ، شاعر و معررلرنىڭ اثرلردىن اېڭ گوزەل پارچە لرى آلونغان . موڭاچە چقان صرف و نحو كىتابلارندە ادبىا - نىزدىن مثاللر آلونمى اېدى » دېب يازوب كۆب كىشىنك « مثاللارنى ادبياتدىن آلو » طرفندە اېدىكىنى كورسەتە .

بو فكرنى اساسا انكار اېتوب بولمى . چونكە بوندىن مقصود ادبياتىرنى نارائو و ادبياتنى عوملەشدرود . البته هر ملت بالاسى اوز ادبياتىنىڭ نارالووين ياراتورغە نبوش . فقط مسئله موندە غنه : بو يول برله بارغاندە چن معنى اى ادبيات برله تاناشدروب بولامى ؟ ادبياتدىن اميد اېتولگان نېجەلر چقامى ؟ اوفوچىغە بر تورلى عقل و فكر بېرەمى ؟ مۇنە اشنك بو طرفلرى آور ! بو حقدە « يوق ، مع التأسف مېچ برلوى دە يوق » جوابى وېرلور .

مېن ادبياتدىن بر نرسە اوقېم اېكان ، مېن فقط آندىن چقان عومى معنى و فكرگە قارىم ؛ آلاردن كېرەك بولغا - نارىنى اوز خىزىنەمە چيام ؛ بر ادبى اثرنى اوفوغانده مثلا شونده اوچراغان فللرنك قاي زماننى بېلگىلەنكارى و ما اشبەلر توغروسىندە مېن اويلەبە دە قارامېن . مېنم

باصالغان تجربىلرنىڭ نتيجهسى آچى كورسەتە. اول نجرىلرنىڭ برى مونه نىدىن عبارت :

ادىيات قارشىدە ايكاولىنىڭ درجەلىرى بر بولغان ايكى ادبى اثر آلغانلار. خارچى اسبابلىرى مەكىن مرتبە بر حال كىلۇپ برسىنى. اول اثر برلە بردە تانىش بولمىغان بر كىشىگە صرف ئوخشەپتەن تەقىش قىلىنرۇب، برسىنىدە شونىلار يوق كىشىگە طوغرىدىن طوغرى، تەقىشسىز، نىسز واقۇب چىقارغانلار. صۇكرە بو ايكى كىشىگە معلوم قاعدەلەر تەختىنە آلۇپ تۇرىپ ايتۇلىغان بىردىن سۇاللارنى بىرگەنلر. آلغان جواپلاردىن ھم شونى مەنەيدە استعمال ايتۇلىغان تۇرلى ماشىنلارنىڭ كورسەتكەن نتيجهلىرى برلە ايكىنچىسىدىن قالغان طوبىفونۇڭ تولى وكۇچى، سانى وتىران ايدىگەن اثبات ايتىلار.

شونۇڭ ايجونىدە آلار مەكتىلردە اوتۇلە تورغان صرف ونەر رسالەلرنىدە مىثاللىرىڭ « ادىيات بارچەلرنىدىن » كىتىرلۇ، آلنۇغە بالىكل خلاق تۇرالار. دىيەك. مىثاللىرىڭ ادىياتىدىن آلنۇوى، طىشدىن قاراغاندە ادىياتنىڭ تارالووينە خىدمت ايتىكەن بولۇپ كورسەدە، تۇبىدە ادىياتىدىن نەقەتلىرىدە چەك گە ھم بر ادبى اثرنىڭ اونۇچى قاشىدە درجەسى گە تۇشەرە چەك وارونۇچى ادىياتىدىن تۇشۇنچە ئىت آلماپاچى. بر ادبى اثرنى ارقۇغاندە نىگى مىثالغە آلغان « بارچەلەر » اوچراو برلە كوكۇل خاىر آلارنىڭ « اىيە»، « اوى»، « ھەك » دىخى ئىل نرسە بولۇلرە كىتۇب، اونۇ حالئىدە گى فكر اقۇمىنە ضرر ھم ائردىن قالغان طوبىفونۇڭ ازوك. تەنوك بولۇپ، توكەل و بتون بولۇينە خىل كىتەرە چەك شونۇڭ ايجونىدە بو ادىياتنىڭ تارالووينە خىدمت اورىنە، آككا بىك زور نەرض بولاقى .

شولاي بولغاندە، بىزنىڭ صۇقنى وختىدە غەنە. تلى بولغە سالۇدە آلفە بر زور اءوم دىب اشلەگان اشمۇزنىڭ بىرە چەك يىمشارىنە كوز سالساق، بو كۈندە صو بولۇپ كورنگان نرسەنىڭ بىزنىڭ ايجون رەشە بولۇپ چىقايى آچى كورنەدر. شونۇڭ ايجونىدە مونى « كوچلانۇب اشلەنگەن خىطالرىم » نىڭ ايكىنچىسى دىيەسى كىلە .

دىخى بىزنىڭ ئىلى بولاردىن باشقىدە اشلەرگە اويلانغان ئىلە نىقىر خىطالرىم بار. مىلا بو كۈندە بىزنىڭ ئىلى ادىيات قاعدەلرىم بوق، اءىمال روسىيە نىڭ بر پوچاغىدە خاىر اشلەنە تۇرغانلر. صرف ونمونۇڭ ادىياتقە تەلقى جىزى گە بولسەدە، ادىيات قاعدەلىرى آنگ برلە بىك قالى بىلەنگەن ھم ادىيات اوزى خىقىدەغى قاعدەلر ايجون چىشمە بولۇپ

خىدمت ايتىدىكەنن ادىيات قاعدەلىرى مەسئەسى صرف ونعو مەسئەسىنە قاراغاندە كۇب درجە يوقارى تۇرا. صرف ونعو مەسئەسىدە « باكا اقۇم » طرىفەدە، يوقارىدە فكىرلىرى بارغان، بر قىزغە فېلۇلۇغلر بولسە، ادىيات قاعدەلرە كىلەنگەندە اول قىزغە نىڭ دائىرسى يەنە كىچىك، اول دائىرە اچىدە ادىيات عالمىدە اسملرى چىققان زور زور مۇرلرنى كوررگە مەكىن بولا. بۇدە مەسئەلە نىڭ بىك اھمىيىلى ايدىكىنى كورسەتە ھم شونۇڭ ايجونىدە بو مەسئەلە تۇغر وسىدە بايتاغراق طوقتارغە تۇغرى كىلە .

بىزگە كورۇشى بولغان ملتنىڭ ادىيات قاعدەلىرى كىنا - بارون تەقىش ايتۇب قاراساق آلارنىڭ باش فىلىلرى مونه نىلەردىن عبارت : اثرلرنى خلاق ادبىياتى برلە برر كىشى طرىفەدىن يازغانلرغە بولۇ، شەر و تىر برلە يازغان اثرلر، آلارنى تۇرلى قىسەرگە بولۇ، رومان، دراما، خىكايە، كامىيەبە الخ ھر قىسىمىڭ خىصوصىتىلرى دىخى شونىدى ئىلە نىقىر نرسەلر. مونه ھر بر اثرگە شول قاعدەلر، نەرىفلر نەقەتلىرىدىن كىلۇنە. اونۇچىنى، ھر اثرنى تەقىش دە شونىدە كورسەتىلگەن نرسەلر برلە فورالانۇپ بر چىدىن گە تەجلىل گە اوگرەنە ھم شوڭا عادەتلىرىدە. مىلا دراما بولۇرغە اثر فلانچە پەردەدىن عبارت بولۇرغە، ھر اش اشلەنۇب عملەدە كورسا. نلو كېرەك؛ بر باش قەرىمان بولا: اول، تۇرلى اوڭكەل يىزىلقلر برلە كورۇشە، برىنچى پەردەدە چىن مقصد باشلانۇپ، ايكىنچىسىدە كمالغە يەتۇب، آخىرنە اش يا بولۇپ ياكە بىتۇب قالا... دىيەك اكر بر كىشىنىڭ يازغان اثرى شوشى قاعدەلەرگە تۇغرى كىلسە اول اثر ادبى بولۇپ فلان قىسىمگە كرە. موندە كورسەتىلگەن قاعدەلر، موندە قىلىنغان نەرىفلر، موندە اشلەنگەن تەجلىلر شول قىر قورى، اثرنىڭ قىط طىشى لىتىبارى برلە اشلەنگەنگە، آلار بونىچە، كۈبىدىن توكۇل گە دىياغە چىقۇب تانار ادىياتىدىن بايتىقان (!) ش. ستارىنىڭ « بىقىسىز تانار قىزى » كىبى اثرلر، ادىياتنىڭ نام يوقارى يىرىنە مەنەدە تۇرا. چۈنكە بارلىق نەرىفلر آككا تۇغرى كىلە. دىيەك بو قاعدەلر تە نىر مەكىل ونە نىر نچكە قىلۇپ اشلەنگەن بولسەلردە ادىياتنى تەقىش ايجون چىن فورال بولا آلمايبار، بولۇلارى مەكىندە توكۇل. چۈنكە اول قاعدە لردىن اشلەنگەن كوزلىك ارقىلى ادىياتنىڭ قىط طىشى تارقىغە كورنە. آلار- ادىياتنىڭ نامىرىنە، ادىياتنىڭ روجبە مېچە تەلقىلىرى بوق. بو برىنچى مرتبە. ايكىنچى: يازۇچى اوزىن قى نىر ھر، ھىچ بر قاعدەلر برلە بايلەنمەگان خىسن ايتسە،

تحرير اشته بازو چيغه نى قدر ايركچيلىك بيريلىگان بولسه، شول وقتده غنه مهرنگ نالانتى بتون چشمهسى برله آچولاچق، شول وقتده غنه مهرنگ نلندين چيهر نرسه كونترگه ميكن. چونكه بيريلىگان فاعدهلر، بيريلىگان پونقنلر رامكاسنه غنه اربلاو، فكري شول كورسه نلنگان كيپرتندن طشفه چهارماو، شرطى برله بازو- يازو نوگل. آندى قامچى آستنده يازغان اثرنگ هر بر يرنده چمليت بولا. آنك كوپ برى ازوك - نه نوك بولا. حاصل بتون اولچالارين: آرلى و بوين اشلهوده، كورسانلنگان سزندن چيت كه چقمانجه، اشلهنگان اثر، اول بر را كلر كيوم بولا. شونك ايجونده ادبيات فاعدهلرى ديگان نرسه هر بازو چينگ دشمانى بولورغه تيوش. چونكه آلاز بازو چينگ بولن نارائنا، بازو چيغه هر ميونته كيروه بولغان «اشته ايركنلك» دائرهمون قضا.

نعرى زورراق. شوڭا كورهده بوكونده گى ادبيات فاعدهلرى مكنيلردن چهارلوفه هم آلازغه مكننده اورون بولماسقه تيوش. استعمال اوتوچيلردن بعضيلرى: آلاز بولغان مكنيلرده ادبيات برله نانشونك برنچى باسچى، برنچى آدمى نى برله، نچوك باشلانورغه تيوش؟ ديب آيتورلر. بو سؤال البته اورلى. چونكه نورمش، اوزى، بر نرسه نى اؤنوب آنك اورنينه ياڭا، استعمال ايجون فائدهليراق، اوڭا- يليراق بولغان نرسه نى وجودگه كيپرتدن عبارت بولالاج، طبيعي ادبيات فاعدهلرى اورنن بر نرسه برله، ليكن فائده ليراق نرسه برله طوتورورغه بورچيليمز.

مونه حاضر ادبيات فاعدهلرى اورنينه نى نرسه كرتو و آڭا نعيمين اينلنگان ساعنلر برله نه طريفه فائدهلنو ميكن ايدپيكن قصه چيغه بيان ايته چيكن:

ادبيات عالمده، ادبياتنى نقتيش ايله شغلله تورغان كشيلىر آراستنه بورى تورغان ياڭا آغونمك كېديشندن چقنان نتيجهگه فارغانده، ادبيات برله نانشونك برنچى باسچى مونه نيندن عبارت بولورغه كيروه: بر محرر برله نانشو، آنك اثرلر بون رومان، دراما، حكايه، كاميديا دخى باشقه شوندى اسلمر تحبته كرولرون، فلان اثرنگ رومان، فلانى نك دراما بولووين نقتيشدن عبارت بولورغه تيوش نوگل: اثرلرنى طش اعتبارى برله موندى قسملرگه بولو فقط متخصص فيلولوغلرنگ غنه اشى بولوب، بوكونده عمومى درسلىر برله شغلله تورغان شاگردگه هچده حاجتىده بوئ. بر محرر برله نانشو آنك اثرلرنيك مندرجانى، اثرلرنده كورسه نلنگان باش ايدپيالرنى تحليلدن عبارت بولورغه كيروه. هر محررنك اثرلرنيك تورلى قسملرگه بولنورلى، طش اعتبارى برله بولميجه بلكه آلازده مقصد ايتولنگان ايدپيالر اعتبارى برله بولورغه كيروه.

ميم اينهچك سوزمك قصهسى شول: اگرده بز نك مقصود معارف و تورمشده كورشى ملتلرنى تعاب، آلازغه ياقلاشو بولسه، بز آلازنگ علم و معارف تاريخى برله بيك ياغشى نانش بولورغه، اوز بولمىزده آلازنگ قيلمان خطا- لرينى، كيروه كمش بوراشلرنى تكرار ايتمهسكه، آلازندن ميكن مرتبه صافلانورغه تيوشيليمز. شونك ايجونده صرف ونعو مسئلهسده ياك آراق غنه قيلمان خطا رومزنى تيزرورك نوزانوكه اما ادبيات فاعدهلرى كېي اشلهنهنگان خطانى كوجلانوب اشلهمسكه، بلكه مسئلهنى نورلى يانندن اؤل نيكشترگه تيوشيليمز.

خيل ابولخان.

اوتوچيلاي- ادبيات فاعدهلرينى مكنيلرده اوتووتو مسئله سى. يوفارنده پارلانجه: ادبيات فاعدهلرى برله چن ادبيات آراستنه هچده مناسبت بولمالاج، آلاز فقط قورى نقتيش توراللىرى غنه. آلاز ادبياتغه فاراشنى آغولى، بوراغنه تورغان، كويدن اولمگه حكم اينلنگان نرسلردن عبارت بولالاج البته بوندى ادبيات فاعدهلرنيك مكنيلرده اورنى بولماسقه تيوش: بوندى ادبيات فاعدهلرنيك شاگردلرنيك بيلمولرى كوپ ئلوش آرتق. اسحافى نك «آدم بېردم» ينگ دراما بولوب «جمعيت» ينگ كاميديه بولووين بلودن نه فائده؟ آلاي بولسه نى ده، كيپرسنجه بولسه نى؟ اوتوچى ايجون مونك هچده نعاقي يوق. اوتوچيغه آلازنگ فقط «اثر» بولولرى هم مندرجانلرى گنه اهميتلى. باشقه اثرلرده ده شولا بوق: فلان اثرنگ رومان بولوب ايكنچيسينگ حكايه بولووين بلودن نه فائده چهاچق، شونك ايجونده روملردن، «ياڭا آغوم» طرفنده بولغان كوپ محرر فيلولوغلر هر ادبى نرسه نك اسمى فقط «اثر» گنه بولورغه تيوش ديلر. ايسكيدنه رومان، دراما، كاميديا وما اشهارنى تاشلاب فقط «اثر» ديب گنه بوروته سيلرى كيبله.

ادبيات فاعدهلرن مكنيلرده اوتووتودن، نوگل فائده بلكه نيندى بياغده كيپرى قايتلروب بولمى تورغان ضرر لرى كوز آلدننه نورا. اولده: ادبيات برله واسطه سز تانشودن كيبله تورغان لندين اوتوچينى محروم ايتو. ادبيات فاعدهلرنده بو فربان دخى زورراق. چونكه صرف ونعو قسمنده مثال ايجون ادبياتدن فقط پارچلر آلونسه، مونده ايندى كوپ اورنده بتون كوينجه كيپتروله، شونك ايجونده موندنه

اجتماعى مسئلەلەر

قازان مەسلىھەتلىرى بىر بورچلىرىنى اوتايلىر. اپتام خانە.
قۇرلۇش ايجون تەلىم و تەربىيە اورلىرى يوقلى. خانون قز
عالمىنە مخصوص بۇ ژورنال كوكلىگى.

بىنەچك كېسەلەر اوشبۇطور وارده مسئوللرى، دگلىرى ؟
بۇ اكرده بوندى عومى اشلىرگە كرشسەك، حكومت
رخصت بېروگنە دگل حتى بۇ قدر ياردەمە نېلور. چونكە
مسئەانلرنىڭ قەبر اولوب باشامكارنە، سفاقت عالمرنە
عمر ضايغ قېلمەقلىرنە حكومت ايجون ضرردن باشقە فائە يوق.
دېئادە اولان هر ملت، اوز قەبرلارنى اواز بېنمارىنى
تربىيە قىلۇپ كېلىپكلىرى كېى بزدە اوز قەبرلارنى و اوز
بېنمارىنىدە تربىيە قىلامز دېيورگە حقز يوق. بۇ بو
كونگە قىر بو اشنى عومى صورندە اشلامادك حتى
اشلامك چارەلرېنىدە كورمادك .

درست ، «قازان» شېرنە يونوسفىلرنىڭ بېنم خانەلرى
وار. بوندە بېك كوپ آدملىر تربىلنوب چىقالر. اكرده
بو بېنم خانەدە بىر نورى هنزدە اوگرتسەلر بالالارنىڭ
اشىگە كىرولرېنە سېب بولولار ايدى .
روسلرنىڭ بوندى اشلىر حقنە اجتهادلىرى حېمران
بولولق. بېنملىرگە حتى نابىلىق و ناشلاندىق بالالارغە
ويىرلىككە اولان تربىلەر بىزنىڭ باخشىغىنە عائەلرېمىزنىڭ
بالالارېندە نصېب بولمىس .

قەبرىلىكنى كېلىگان ضررلر خصوصا بىزنىڭ زمانەندە
ويىزنىڭ مەملىكەتمىدە اولان پامان ائىرلر، سويلاب بىنومازنىڭ
درجەدەدر. بوندىن قونلور ايجون بالالارغە مطلقا بىر
نورلى هنر اوگرتورگە، كسب يوللرى اېلە آشنا قىلورغە
نېوشلى. بېغىمىز «الفقر فىرى» دېمىش ايسە (۱) مرادى
شايد قاياق، پېۋنوى، پورنېردە، قاياق توبلرېنە، كانالارده
آوناب يورۇچى قەبرىلر ياكە گرىه گرىه اولوب صوراب
اش كىشىلرېنى عاجز ايدوب يورۇچى خېر يېغىلر دگلىر.
اوشبو اورام بالالارېنە جەمىت خېرىلەر كونك ويروب
طورمق اېلەدە اش تمام اولماسە كرك . چونكە انلر ايجون
لك ضرور نرسە تربىدەر. تربىيە بېرلمايدىكندە قورى آقچە
ويروب طورمقەغىنە كوپ فائەدە يوق. هر شېرنىڭ اورام
بالالرى بىر ىرگە جېلۇب دېنى و جىسمانى تربىيە آسەلر
اواز تەفاىلرېنى طويىلرلىق عائەلرېنى آسارلىق روشدە
هنر اوگرتسەلر، كەمالاتگە اېرىشكانلرى چىقوب وياكېلىرى
كروب اوشبو حال دوام قىلۇپ طورسە بېك هېست بىر اش
بولور ايدى .

بوندى بالالارغە تىگۇچىلىك، اېنوكچىلىك و باشقە هنرلر

مەبىشتمىزگە كورە بىرنچى ضرور نرسەلرېمىزنىڭ بىرى
شېرلرېمىدە اوزىم ايجون ولادت خانەلر بولمق ايدى. بو
اشنى باشلاب قازان مەسلىھەتلىرى فەلىتگە چىقاردېلر. باشقە
شېرلرېمىدە مەسلىھەتلىر هم بولتۇردىن عىرت آسەلر كرك .
بىزنىڭ ايجون ولادت خانەلر نە ندر ضرور اولسە
بېنم خانەلر هم شول نىسبەتە بلكە آتنن زىادە ضرورد.
زىرا مەسلىھەتلىر ايجون عومى ولادت خانەلردن فائەدەلىك
مېكىن اولدىقى حالدە عومى بېنم خانەلردن فائەدەلىككە
اوكۇپسىز بىرلرى وار. آندىقى تربىلەر بىزنىڭ اجتماعى
ويدىنى تربىلرېمىزگە موافق اولوب بىنمىس .
خلاصە : بو كون بىزنىڭ ايجون ولادت خانە، اپتام
خانە، دارالمعلمين، دارالمعلميات، صناعت خانە كېى نرسە
لرنىڭ ھز بىرى كركىلىدەر. لىكن نە سېنىدىنەر بولنلرنىڭ ھىچ
بىرى خلق احتىياجىنە يىتارلك اولوب مېدانغە چىقىمى . بو
طورغۇدە اولغۇلرېمىزنىڭ اجتهادلىرى يوقمى ياكە باياقلىرى وار
آدملر التفات اېنمىلرېمى، يوقسە باشلاب بورىرگە تېوشلى
اولان بېكىتلرېمىز اهمىت وىرىمىلرېمى ؟ بو اشلىرنىڭ نېچون
بويىلە ھىركىسىز طوردىغىنىڭ سېبى بىزگە معلوم دگل .

اشدىن قالمغان عاجز و قەبر قارت و قارىقەلرنىڭ،
آناسز آناسز مەدە تربىدەن محروم قالمىش قەبر قز و اير
بالالارمىزنىڭ حاللرېنە كوز سالورغە ھنوز وقت بىنمادىمى ؟
ياكە : «الله تعالى انلرنى شويىلە روشدە آزوب طوزوب
خېرىچىلك ايدوب يورر ايجون يارانغان، آندە الله تعالىنىڭ
الوغ حكمتلىرى وار، انلرنىڭ حاللرېنى باخشىلاندىرو ايجون
طرىشقى شول حكمتلرگە قارشو بولور، الله شويىلە ياراندىقى
ايجون شويىلەر روشدە يورسونلر !» دېب كوز يوموب طورومز
موافقىمى ؟ انلرنىڭ كوپسى سوگىدىن عومى بورتۇرغە كروب
تلق اولالار . مەسلىھەتلرنىڭ باياقلىرى و بالالارنىڭ بىختلرېدە
شول يورنلردە تلىق اولادىر. بۇگادە جېشنى سېرىچى اولوب
طورمىقەز تېوشىلېمى ؟ سوزنىڭ قىسقىسى شولىرىكە : كوپچىلرى

(۱) مەختار سوزىنە كورە «الفقر فىرى وبە انتىز» جېلىسى
ھىدىت دگلىر.

11

فكرمه كوره كامل انسان اولمق، اخلاق حميده ايله متصف و اخلاق ذميه دن یراق اولمقدن عبارتدر. اخلاق ذميه صاحبی، غیرلرنی اوزینه تیرا و ظالما آغینه کون خدمت ایتدیره آسانده علقینک ناچار لغندن خادم لرن بیزار ایتوب برکون بالکزر فالاقچدر. موکا حاضرگی کورنشلر و تاریخ صحیفه لری شاهدر. بناء علیه مکر اوبی توری طبیعتنکده انسان ایچون چنسدن شلرین اوزینه ایلد شدر ب نفسینه مادی و معنوی فائده کینوره طورغان طبیعت - منفعت عمومیه اسمنده گی چن انسان طبیعتی بولوب، انسان آنک آرتندن یورومه لیدر. منفعت شخصی (استئثار) آرتندن یوروم انسان کدیسینه فائده ایکنان توسلی کورنسدن فی العقیقت آدم لر آراسنده امانتسزگه چقوب بالکزی غنه اش یورتورگه فالاقچندن، حاضری و کله چگی ایچون بیک کوب ضرر کیتوره در. دخی: منفعت عمومیه آرتندن یورومگان انساننک اوز فائده سیده شونک ایچنده اولدیغندن، اوز اشنیده نسیان ایکنان بولمیدر: جماغتنک مادی و معنوی چیتدن آرتنده فالغان خاطرلر آنلرنک ترقیسی ایچون فائده لی نوسلر وجوده کیتروپ، مادی یاردم ایتوچیلر، توری فندن کتاب و رساله، غزته و ژورناللر نشر ایتوچی ناشر و معررلر، اوزلرینه تیشلی وظیفه لرن آلوب تعلیم ایتوچی معلملر - العاصل هر بر عمومی فائده سینه خدمت ایتوچیلر هیچ بر وقت اوز حفلرین نسیان ایتمیلر.

دخی: تریه اهللرنک بالا، «مین» لک (انا) دورندن بزلک (نحن) دورینه چقا باشلادقه آکا باشقه اوزی کی «مین» لرنی تانوتوب، بز انسانلر و بز مسلمانلر کی عمومی خطاب کلمه لرنی قولانپ، بتون بیر یوزنده گی انسانلرنی بر عائله ره ویشنده کورب فائده ضررنی اورتافلاشسورغه اوگره توریده انسان انسان بولدیغی ایچون اوز فائده سن عموم فائده سی بله برگه کوررکه توشلگن آکلانادر.

علم: دولتقا، بن صفا. مکئی مولاباش».

111

انسان طبیعت نقطه سندن بافلدقه منفعت شخصی (فائده نی اوزینه تلهو) و منفعت عمومیه (اوزینه باشقهلرنک فائده سینگی اولهلو) کی ایکی توری خصت گه «حل و منشا» اولورغه صلاحیتلی اوله لرق وجوده کلهش بر مظلوتدر. بو ایکی خصت، اصل منفعت و فائده اولمقه بر

اوگره تورگه ممکن بولور ایدی. هر نه هر بر الوغ شوره لرمده ایلی باللاق اولسه ده یتیم خانهلر آچوب یتیم لرنی و اورام بالالارینی تریه ایتیمک بز مسلمانلر اوستندن بوج اولسه کورک. بوش سوزلر ایله عمر اونکارمک برزه جدی و عموم ایچون فائده لی بر اش فیلورغه تیشلی ایدی. ابر بالالارم ایچون آز و ناض اولسه ده تریه اور - نلری وار اما فز بالالارم (بای فزی بولسه ده فقیر فزی بولسه ده) تریه اورنلرندن بتولای معروملر. تویفانچی اوتورلق بونلر ایچون بر اورن ده یوق. معیشت و اخلاق علملرندن تمام معروم اولوب اوسلار. بو طوغورده البته اولراری عیبلو دکل، اقتدار صاحب لری و اولیلری عیبلودر.

۸نچی «شورا» طشنده حرمنلو معلملر، خاتونلر و قزلر عالمینه مخصوص بز ژورنال چقار و موافق ایدیکنی یازمشلر ایدی. و افا «شورا» ننگ طشی قدرگه اولسه ده مفتده ایکی مرتبه بر غزته چیقوب خاتون فز تریه سی حقدن بحث ایتسه فائده سن اولمار ایدی. «مدیکال نظروف. «مالز».

منفعت شخصی هم منفعت عمومی

«شورا» ننگ ۸ نچی عددنده صوفی اندلی طرفندن: «انساننک اوزی ایچون منفعت شخصی ایچونمی یا که منفعت عمومی ایچونمی اجتهاد ایدرگه تیشلی؟» دبه بر سؤال درج اوله نشیدی. بو برده شوکا جواب اوله لرق چیتدن یارلامش مکتوبلر درج اولنده در:

1

فكرمه كوره عمومیه طبیعتی آرتق. چونکه جان راحتی و ملتنک شادلی و افتخاری اوشبوکا موقوفدر. باشقه ملتلر منفعت عمومیه نی آلهه طوتد فلرندن آغه کیتدیلر. منفعت شخصی، کوب و قنده برینه ضرر ایتمکسزین حاصل هم اولماز. بو ایسه مذموم بر اشدر. مسلمانلرنک توبان فالملرنک حقیقی سببی - اش باشنده طور و چیلرنک هر وقت منفعت شخصی نی اغص امال ایدوب طوتقلاری اولمشدر. معر صادق. «آغونده تریه سی».

جامعوا بأموالهم و انفسهم و اولئک لهم الغیرات و اولئک هم المفلحون» آیات جلیلهلرینی عرض ایدرم .
لسان شریعتده منفعت عمومیه خادمی مینوچیت ناز انیشلر. کمالات انسانیهده اوشبو منفعت عمومیه ایله میزانه آلنیشدر. لسان شریعتله مانتالودن و کمالات انسا-
نیهدن آرتق انسان ایچون نیندی فائده اولاقچ ؟
خلاصه : نکریم و اعتقاد منفعت عمومیه ننگ منفعت شخصیهدن ده فائدهلیراق اولماسیدر. انسان اوزینک منفعت شخصیهدن منفعت عمومیه ضمنندن آراماق کارغیلدر.
امام عبدالرحمن نیازی «استرخان».

شعر:

ماقتانام .

جرچیهدن مین ، جرچی بولومی ایهانلاب ، حق بله
بار کوچم ، بار ؛ فالدرومن طاققه سوز - طابق بلهن .
برده کیم بولمام توپایین ، آرتدرومن بلکه مین ،
آلدیمه شاعر چقارامن ، آلورمن بهیگی مین .
شادلانوب کورسون ناتار خلقی طاقن بر شاعرن
جرچیلر اوستینه ایس کیتکچ قوتلی شاه - ایرن .
کورسون اول : کهلرگه مالک ، کهنی اوسدرگان حاضر ؟
کمهگ اوللرندن ابک زور ، عالی کوچ کرگان حاضر ؟
کم آنک توبسز وچیکسز حسلرن ، طویقورن ،
دردلرن ، حسرتلرن ، توری نازن اوینی - بارن
ایتمله نلگه چقاروب هم جهانفه کورگاره ؟
کم بلهن بین الملل اورنی آشا ، کوب اوزگاره ؟
کم آکما سوزلر یاسی ، نلر یاسی ، یوللار یاسی ؟
کم آکما چن - چن ناتارچهلر بازار قوللار یاسی ؟
کم آنک طورمشقه کوز قاراشلرن یولغه صالا ؟
کم آنی پاکلش ازننن قوتقارا ، فولغه آلا ؟
اول کشی بر ، اول منه مین ؛ ناتارنک داهی ؛
مین ناتارنک مرشد ، شیخی ، پیغمبر ، هادی .
ماقتانام ؛ ماقتانی ، شایارمیچه بولمادی چداب ،
بیگ اوزاق بولدی کوتو مدحن خلقلارنک چلاب ! .

(۲۰)

ایسدرده فقط نتیجه و تأثیر اعتباری ایله بانلدنسه بو ایکی خصلتنک بری دیکربنه علا ، تاریغا و نقلا ترجیح اولنهدر .
دیگک انسان ایچون بو ایکی طبیعتنک بری دیکربن آرتق فائدهلیراق اولادر . فقط قایوسی فائدهلیراق ؟ ایشته حالی مطلوب مسئله بودر .

حقیرلری ایسه بو مسئلهده فکر و نظرمی بوبلهچه عرض ایدرم : فکرچه بو مسئلهنی حل فیلور ایچون انساننک حیانتدن غایبه نه اولدیفنی دوشمنک و فکر ایتمک کفایت ایدردر . انساننک حیانتدن غایبه وانصی ایسه - مجد و شرفی صاحبی اولمقدر . کیرهک شخصی کیرهک عمومی هر منفعت ، انساننی جیلی صورنده محظوظ و ممنون فیلادر . فقط مجدوشرفدن طولایی حاصل اولان محظوظیت و شادلق ایسه باشقه صورتله حاصل اولمش شادلقدن آرتقراق حس ایدیله همده دوام و ثباتلی اولادر . بو کیفیت علا و وجدانا اعتراف اولنچق ، انکاری غیر قابل بر فضیهدر .

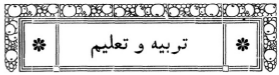
شیبیدی اوشبو مجدوشرفیگه منفعت شخصیهدن ایله منفعت عمومیه ننگ قایوسی سبب اولاقهنه دقت ایدیلورسه : منفعت عمومیه اسمته مصداق اولوراق هر معامله انسانیهگنه باعث مجدوشرفی ایدیکی نظاهر ایتمکدهدر .

کچمش انبیا و حکما کیمی بوبولر ننگ ، قلوب ملتده احتراملری بائی داهیبلرنک هر بری ایشبو منفعت عمومیهنی اوزلرینه مسلک ایدیئوب اوزلرینه باشقهلرنک فائدهسینه چالیشوب ، قوملرنی هلاکتدن نورنارمق ، جهاننن خلاص ایتمک ، ضایع اولان حقوننی کیرو ناینارمق ، اخلاقنی توزهتمک ، فیلبلرنده سونگان غیرت و حیبتلرینی اویغاندرومق کیمی خدمتلرده حیانتلرینی کچمیشلدر . ایشته رب العالمین حضرتلری طرفندن طبیعت بشریهنی تربیه ایچون و انسا-
ناری سعادت سومدیه و فائده ایدیبهگه ارشاد ایچون وضع اولنان فانون ، اخلاقی معلملری اولان داهیبلرنک هر بری ، منفعت عمومیهده بتون انسانلره رهبرک فیلمیشلدر .

بنأ علیه عقل ، تاریخ و فانون اخلاق نقطه نظرلرنده باقلدنه : انسان ایچون منفعت عمومیه ، منفعت شخصیهدن ده فائدهلیراق ایدیکی معلوم اولادر .

اوشبو قضیهنی تحکم و تأیید ایچون دلیل نقلی اولمق اوزره لسان نبوتدن صادر اولمش : « غیر الناس انفعیم للناس » ، « الغلق کلهم عبال الله حاجیم الی الله انفعیم للناس » حدیث نبویلری ایله کتاب اللهدن : « ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة » ، « لکن الرسول والذین امنوا معه

مدرسه نىچك بولورغه كيراك؟

سوڭقى اون - اونبىش يىلار ايجنده، نانارلار آراسنده نادانلىق دورىدىن اوقو دورىنه كوچونك ايك فنو وقتلىرى بولغاندىن حاضركى كوندە ايك مهم مسئلهلرنىڭ برسى عوموم ناراغانده، اوقو اورنى بولغان مدرسهلرنى، اوقوچىلارنىڭ حاللىرىنه موافق بر بولغە ئويۇدر. حاضردە مدرسهلردە، موندن برىنچە يل اولىگىگە ناراغانك كوب اورگارشار بولاسدە تمام مقصود بولغان درجه گە يتو ايجون بومدرسهلردە طاقى دە باشقو اورگارشار كىراكلىكى هر كىمگە بىلگىلىد. نانار مدرسهلرنىڭ شاكردلرنىڭ بر مدرسه دە باشدىن آخىرىنه قىر اوقومىچە بر يل بو مدرسه دە، ايكىنچى يل باشغە بر مدرسه گە كىتوب، مدرسدن مدرسه گە كوچوب يورولرى ياكە روسىيەنىڭ ايك توتىبىلى سانالغان مدرسهلردىن بر مدرسه دە صر ايتوب بتون مكنبىنى بتروب چقوب دە قايدە باروب بهر يولورگە بلنى ياكەن خصوصى صورته اورون ازلاب يورولرىنه (بر آز شاگردنىڭ ئىنسانلىقى سبب بولاسدە) ايك زور سبب. مدرسهلرنىڭ، اوقوچىلارنىڭ حاللىرىنه موافق بولمايلىرىد.

بر مدرسه نى اصلاح ايتو ايجون ايك اول مدرسه نىڭ مسلكىنى هم دە آندە كروب اوقوچىلارنىڭ حاللىرىنى ئىكشور. گاندىن سوڭ شولارغە مناسب عومومى بر بر وقرام توتىب ايتودر. بىزنىڭ مدرسهلرزم دىنى مدرسه بولغاندىن هم دە آندىن چققان آدمىلرنىڭ كوبرا گىنىڭ امام بولولرى كوتولگە نلىكىن، اوستىگىگە ناراغانده آندە دىن درسلر يىگنە اوقولوب، باشغە بر نرسە دە اوقولماسە، احتمال، بىك درست بر يول كورنور. لىكن مىنچە بو يول بلن بارغاندە بىزنىڭ مدرسه اردن كوتولگان قائدە هيچ چقىمىد. علوم دىنيە ياكە علوم اسلامىە اسمندە، باشغە علملرگە هيچ مناسبتى بولمىغان بر علم يوتىد. دىيادە نيچە نورلى علملك بولسە بولاز مەسى بر برىنىڭ فرداشارىد. برىنىنى باشقىلاب آكلو ايجون باشقىلرى بلن دە طاش بولورغه كىراك. بتون «كائىنات» خقتە اويلاپ ناراساق كىركىز ايكى نرسە گە قايتوب نالادر: مغلوق - خالى. بر نرسە نى اوگرانو ايجوق بىز هر وقت

مەلومدىن مەيچولىگە طابە بارامىز. شولاي بولغاچ، علوم دىنيە گە ايك زور قاشى بولغان «خالق» نى طانو ايجون بىزگە ايك طوغرى يول: اول اوزىمىزگە مەلوم مەدە اوزمىزدە انىڭ بر اعضاسى بولغان مغلوق خقتە كىراك قدر مەلومات كىساب ايتوب، شونىڭ آرتلى «خالق» نى طانودر. حاضردە بىزنىڭ خالىقنىڭ (دىنىنى بورا) دىب ايك فورقان فنون چىدىمەلرى مەلوفاتنىڭ نورلى صفتلر - بىنى و آندە بولغان اورگارشارلىرى اچى ايتوب آبروب بيروچى نوراللىدر. شوڭا كورە علوم دىنيە اوقوب و روانى مسلكدە گنە خىمت ايتەچك كىشىلر ايجون دە مەنچە ايك اول فنار اوقوب علوم دىنيە نى كامل اكلارغە استمەلدىل بر كىشى بولولرى تىوشدر. خصوصاً حاضردە اجتماعى مسئلهلرنىڭ ايك زور - لرى بولغان نىكاح و طلاق هم ميراث مسئلهلرى اماملر قولت بولولرى، امامارغە اقتصاد (Экономика) علم اجتماع (социология) فنلرنىڭ كىراكلىگىنى بىك اچى كورسە تەدر. كىشىلرنىڭ طبىب و آدوات، مېنىس و دىن باشقى، معلم و باشقى ايجون حاضرانولمىرى علمى بر اش بولدىر و غە حاضره نولر - يدىر. لىكن بولدىر و بولو (هر چىتىن پشوب يتو) دن سوڭقنە مەكن در. كىشىلرنىڭ بوللوى اورلرنده بولغان جسمانى و حسى، عقلى و روانى قوللرنىڭ كىشىلر ايجون ايرشوى مەكن بولغان درجه نىڭ ايك بوغاروسنە ايرشولرى بلن بولادر. كىشىلرنى علم احوال الروح (Психология) نطق نظرىدىن تەللىل ايتوب ناراغانده، هر كىشىدە بر درجه دە بولماسدە، مانور بلە يەمسىز، درست ايلەياكلش، توغرى بلە نىيش آرا لىرنده نى ايرمانى سىزو صفتى باردىر. تعليم و تربىەنىڭ بورچى شوشى صفتلرنى كامل اچوب و اوسد. روب، كىشىلر دىنياغە چىقماچ اوستلرىنه آلغان اشلرىنى كىشى كوز آلدندە كىشى كورمە گانده مەنور درست، طوغرى (غىياتسىز) ايتوب اشلاروگە لىياقتلى ايتوب چقارودر. بو ايتولگانچە تربىە كورو، پىكرمىچى عصرده كىشى آراسندە قائىدەلى بر اعضا بولغىنە توكل بلىكە كىشىلرگە ضررسىز بر اعضا بولوب ياشاو ايجون دە، كىراك نايىسقىنە مسلكدە خىمت ايتىسون، هر كىم ايجون دە ضرورىد.

بوغارىدە ايتولگان صفتلرنىڭ تىرى ايتولرى ايجون هر نايىسنىڭ اوسويونە ياردم ايتە تورغان فنلر بولوب بو صفتلر شول فنلرنى منتظم كوروب چقو ايلە گنە كمالاتكە ايرشەلدىر. مانور ايلە يەمسىزنى (كىراك مەنوياننە كىراك مادىياتنە بولسوسن) ايرە نورغان فوت (ذوق) نىڭ اوئىكلە توب

كشيلردەگى اېڭ توبان ھىلاردن باشلاپ اېڭ ھالى ھىزارىڭ اوبىفانولرىنە خىمىت اېتكەن فىنلر، صنائع نەپسەدن بولغان رىسم وموزىقە (قورال بلەن اوبىنالىغان موزىقە شىرت نوكل بىلكە كويىلەپ قرآن اوفو، مناچانلر اوقودە موزىقە صىفىنە كىرەدر)، ادىبات وعلوم دىنبەنەڭ بەش قىسىملىرى كىي فىنلردر. درست اېلە ياكلىشىنى اېپرو قوتىنەڭ آرتىوى طىبەتدەگى تورلى ھادئە (Явление) لىرنى آڭلاغىرە ياردم اېتە تورغان فىنلرنى كورو باغدىگنە بولەدر. بوڭا ياردم اېتە تورغان فىنلر: جغرافىا، طىبەيات (نباتات، حيوانات، طبقات الارض فىزىيالوغىيا)، رياضيات (حساب، جبر، هندسە، مثلثات)، ھكىمت طىبەيە، ھىئت، كېمىيا، منطق، علم احوال الروح، اقتصاد، علم الاجتماع فىنلىرىدر. بىتون علملىكەڭ ناچى مرتبەسىندە بولغان طوغرىلىق يەلە ئىشقىلىنى اېرە تورغان فوت (وجدان) غە يەندەن بىك كىراكل بولغان بىر صىت باردىر. اولدە ائىككە كىلگەن بىر مەسىلەنەڭ نېچك بولسە طوغرى و نېچك اشلەنگەنە قىبىش اېپكىنى بىلگەچ وجدانەڭ كورسەتكەن بولى بويىنچە طوغرى اېتوب اشلارگە مەقتىر بولوب، اېڭ اولىگى فرىئەدە علمگە قويوب ياكە ناچار اش بولسە اورۇڭنى طىبو قوتىدىر. بوڭا «قوۋە اخىبارىە» دىلر. بو صوڭى اېكى قوتىنەڭ آرتوبنە ياردم اېتە تورغان فىنلر: نارىخ، كىشىلرنەڭ اوتكەن ھەم ھازىرگى زىمانە، طومرىشقە دائىر قانو- نلىرى، اخلاق، علوم دىنبەنەڭ بەش قىسىملىرى، مەشھور كىشىلرنەڭ تىرجەمە ھاللىرى كىي فىنلردر. بو سانالغان فىنلر ھەممىسى، مى (دەماق) دە بولغان فىنلر آرنلى كىسب اېتىلەلەر. مى اوزى جىمەنەڭ بىر كىمىسا گى بولغانلىقتىن، مىنەڭ و آندە بولغان قوتلارنىڭ سىلامت و باغىشلىقى جىمەنەڭ سىلامت و باغىشلىقىنە قاراب بويىدىر. شوڭ اېچون غەقلى قوتىنەڭ اېچون مىنى قوتىنەڭ، و مىنى قوتىنەڭ اېچون جىمىنى قوتىنەڭ تىوشلى بولوب، بوندىن، اوقۇغان كىشى اېچون گەمەنەستىبەنەڭ كىرەكلىگى چقاردىر.

بىر قىسمىنىڭ تىلەنەڭ تىلەنەڭ بىر آدم امام بولسۇن، طىبىب بولسۇن ياكە باشقىرە بىر يوغارى مىسلك اېمەسى بولسۇن، يوغارىدە كورسەتلىگەنچە، مىنى فۇن اېلە صوغارماسە، اول كىشىنەڭ اوز مىسلكىنە رواج طابووى بىك مەشكىلدر. ذوقى كەمل تىزىيەلەنەنگەن بىر خۇدوۋى تىكىن طىبەتتەڭ اېڭ مانور مەنظرەسىنى بىك يەھسەز اېتوب بوزوب ياساوى مەكەن بولغان كىي نېچكە ھىسپاتلرنى لايىقچە تىزىيە كورمەگەن بىر امامنەڭ دە دىنەڭ اېڭ مانور نەظەلەرنى كىشى نەزەرلەندىرەك

اېتوب كورسەتتۇوى مەكەندىر. ھازىر اېندى مەدرسەلەردەگى ئىندى پىروگرام كىراكلگى آڭلاسى كىراكل. نەسە چەقەنە اېتكەنە مەدرسەلەردە اۋل بىر نېزىچە بلارغە فىرى فەنگە ھەمىت بىروب، اوتوچىلارنىڭ مەلەمەتىنى فۇن چىتتەچە نەم چقاروب، صوڭى اېكى - اوج بىلەنە علوم دىنبەنەڭ كىوب ھەمىت بىروب، بەش فىنلر ھەمەندە فالى اوقۇلوب بارىلسە بىلكە ياخشىراق نائىدە نەقار اېدى. خۇصۇسا مەدرسەلەردىن مەلەملر چقۇرغۇنە اعتبارغە آلسە، اۋل فەنگە ھەمىت بىر وڭ تىوشىلىگىنە ھىچ كىم انكار اېنماز. اولىگى قوتدە ھىچە دىنى حىقىقتار ھەقنە «كىم اېتكەن؟ قايدە اېتكەن؟» سۇاللىرىنە جواب طابوب اېلەگەنە قىتەلەنەنوب طورغاندە بىلكە يوغارىدەغى فىنلرنى اوقۇغە حاجتدە بولماس اېدى. فقط ياكە ھەزرىدىكى فىنلرنەڭ قىبىسى، علمىنەڭ ھەر نەسەدە سۇاللىرىگە نائى بىك مەم بولغان اوچىنى بىر سۇال آرتىردى؛ اولدە: «ئىگە اېتكەن؟» سۇاللىرىر. بو سۇال علمگە بىتولەي باشقىرە بىر ياكە روج بىروب، علمىنەڭ در جەسىنى اولىگىدىن ئىللە نېچە فات يوغارى كوتاردى. بارا طورغاچ، بو سۇال اولىگى اېكى سۇاللىرىگە قاراغاندە بىتولەي ياكە بىر حىقىقت طوغرىدى. اولىگى اېكى سۇال بويىنچە دىنى بىر حىقىقت، فىلان كىشى طرفىدىن ياكە فىلان كىتابە اېتولگانى اېچونگە درست بولوب كورنە اېدى. صوڭى سۇالگە قاراغاندە بىر حىقىقت فىلان كىشى طرفىدىن اېتولگان اېچون ياكە فىلان كىتابەغەنە اېتلىگەنلىگى اېچون ھىق توكل بىلكە حىقىقت ھىق بولغانلىقى اېچون فىلان كىشى طرفىدىن ياكە فىلان كىتابە اېتلىگەن. ھازىرى اېدىيال حىقىقتى بىر كىشى اېتكەن اېچونگە قىبول اېتوب توكلدر. بىلكە ھەقلىقنى مەستقل كىشى قىلغۇغە مەقتىر بولودىر. بوڭ اېچون قولدە بىك طوغرى بىر مېزان كىراكلدىر. بو اېسە - يالغۇز، فۇن اوفو اېلەگەن بولادىر.

بىلگىلى، بو اېتولگان طرىقچە اوفو بىك يوغارى اېدىيال بولو سىبىلى ھازىرگى كوندىن تەطىبەغە قويوب بىك يىڭل اش توكلدر. لىكىن شول اېدىيالنى آندە توتوب ھازىردىن مەدرسەنەڭ نىگىزنى شوڭا قاراب سالىسە تىزى وقتدە اېدىيالنىڭ مېدانغە چقۇوىدە مەكەندىر.

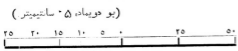
اوتكەن يىل «تروپىسكى» دە بىرادىرلار ياشىلار تىزىيەسىندە بولغان «مەدرسە مەھەبە» نەڭ پىروگرامى يوغارىدە كورسە- نلىگەن اساسغە قورولوب، بىر يىل نەزىرە كورىلوب، كېلەسى يىل طەلغىدە ياخشىراق اشلەو اېچون بو تەطىبەلە بەش بىر مەلەملر، كېلەسى يىلى اشلەنە ھەمىتلىرىك نەسىمىنى آلدن قاراب

اوستەل ياسانۇچىلار ئۆلنەنە بىر اورنەك بولسۇن اوچۇن بو اورنە اوستەلنىڭ چاماسن كورسەتەمىز. اوستەللىرى تورلى باشدەگى بالالار اوچۇن تورلى تورلى بېوكلىككە بولادىلار. ۱۰۹ سانتىمېتر ابلە ۱۱۹ اراسىنى باالارنىڭ اوستەللىرى اېڭ كچوگى بولۇرلار. موندىن سوڭ اوشى زورلقلارنى كېلور:

۱۲۰ دن	۱۳۰	آراسىنە
۱۳۱	۱۴۱	"
۱۴۲	۱۵۲	"
۱۵۳	۱۶۳	"
۱۶۴	۱۷۴	"

۱۷۵ سانتىمېترلى دن باشلاپ، آر باغنىغى بېوكلارنىڭ بارىنە بىر تورلى ائىلەنور. اوستەلنىڭ باش باغنىدىن كورنىشى ھم اولجەلورى ائىلە كورسەتەندەر.

مقياس

- ا ج - اوستەلنىڭ آلدىقى بېوكلىگى ۶۷.۵ سانتە.
- س ك - آرتقى بېوكلىگى ۵۹.۵
- س ۴ - اونرغىڭ نىڭ ايتەك قىسمى ۲۱.۵
- ل س - اوستەل اوستىنىڭ قېشىقى قىسمى ۴.۰
- ل ا - " " نىڭز " ۱.۰
- ك ۴ - اونرغىڭنىڭ بالاق قىسمىنىڭ بېوكلىگى ۳.۸
- م ى - " آرقا " ۲۱.۵
- م س - آرنا ابلە اوستەل چىتى ۲۱.۵

نويو اېچۇن اوستىلارنىڭ ائوب كېتىدۇلار. اجنھادنىڭ ئەرەسى بوشقە كېتەمى بېلگىلى بولغانلىقى اېچۇن كېلەسى بىل طاقىدە ابدىبالغە باقنىلاشۇنى اميد اېتەمىز. كېلەسى عددارنىڭ بىرنە مەكتەپنىڭ پىروگراممىدە شايد اجمالا بازلور. نىياز مەقسۇف. تىروسكى.

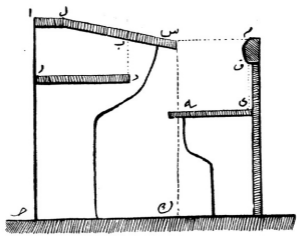
مشق اويىرە ئوچىلار اېچۇن يولباشچى

IX

اوستەل

موندىن سوڭ آزلاب بولسەدە اوستەل ياساغاندە شو كېرەكلىرى ائىلە تونۇ كېرەك بولور:

- ۱) پارنارنىڭ اونرغىقى قىسمى شولاي ائىلەنەك كېرەكلىرىگە، اونرغاندە بالالارنىڭ آباڭلىرى سالتۇب تورماسلىقى بولسۇن، بلكە ايدەنگە باغۇد بىر نرسەگە تەرلۇب تورورلىقى بولسۇن.
- ۲) پارنارنىڭ اوستەل قىسمى شۇنداق بېوكلىككە بولسۇن كە، اوستەل بىلەك تويغاندە اېكى چاورن توبەن ھم بوغارى فوزغالماسلىقى بولسۇن
- ۳) اوستەل ابلە اونرغىقى قىسمىنىڭ افقى نقتەلىرىنىڭ آراسى شۇنداق مسافەدە نەببىن اولنسون، بالالار اونرغىقى ائىككە بىورگە، آرنىغىدە قىشاپورغە مېجور بولماسونلار.
- ۴) اوستەلنىڭ اوستىنىڭ نىڭز تورماي كچىككە، يازوچى نىڭ آلدېنە تابان قىشىقى تورسون.
- ۵) اونرغاندە بىلنىڭ استراحتى اوچۇن آرنا پائىدە بىر سويەنەك بولسۇن.

بولورلار. مونڭ ضررى آدمگه كونده تيوب تورمقدهر. ايندى نبوش بولادر: اويلارده انازلر كچكنه بالالارلارنىڭ هر ايكى فولن يوشارغە كونلكترسونلر. ۸-۱۰ ياشلارده كى بالالارنىڭده سويەكارى اونچە فانوب يتكەن بولمايدىر. شوندىن استفاده ايتوب مكنبلارده معلملر، فرصت نوشكەندە شاكرد لارينڭ هر ايكى فوللرن بازارغە و اشلەرگە اويلرەتسونلر. بوجانفەده بوتونلەى فائەسز فالماس. هيچدە بولماسە بالالر شول اشنىڭ نبوشلگن بلوب اوسەرلر.

دەفتەر قويۇش. دەفتەرنىڭ سول ياقى نوبەنگى بورشى (جانى) اوستەلنىڭ قرينە تيوب كوكەرەك برابرنە تورور. اولڭ ياقى نوبەنگى بورش اوستەلنىڭ قرينەن كونتەرنكى توروب، دەفتەرنىڭ نوبەنگى باشى ايلە اوستەلنىڭ بورشى ۳۰درەجە اچقلەكە كچكەن بر پوچماق (زاويە) تشكىل ايتەرلر.

قلم توتۇش. قلم اوج بارماق ايلە توتۇلدر. باش، سوق، اورنا. سوق (شهادت) بارماق قلمنىڭ سرتندە يوشماققتە نوب تورور؛ باش سول ياقىن ترەر؛ اورنا اوكتەن. قلم توتقان سولڭ بارماقلر آرتىق اوچلايوب (چوچايوب) دە مەم آرتىق بوكرەيويبدە تورماسلر؛ بلكەكە چاييبلقندە تول طبعى روشدە قلاى تورسە، قلم توتقان سوكىندەدە شو حالە فلنور. مونڭ اوچەي بولادر؛ قلمنىڭ يوغارى، فوئە نوب تور ا طورغان نطقە سسى فولنىڭ قوسبا تسمى ايلە سوق بارماقنىڭ توبكى بوونى قوشقان چيردن اوتوب تورور. شو چيردن باش بارماققە تابان آزلاب اوزوب تورسە درست بولور، اما سوقنىڭ توپايى باغىنە چەوب تورور اصلا جازۇ توكللر. شو حالە قلمنى يوشماقچە فسوب تور ا تورغان بارماقلر باش ايلە اورنادر. سوق ايسە سرتندە تورور. دورتنچى آتسز بارماق اچلقنراب، اورناغە قوشلوب تورور. بيشنچى - چانچاق بارماق ايلە آتسز ايكەيى قوشلوب چانانڭ تابانى قيبلىندن كلفز اوزرنە فولنى سويرەب يورورلر.

حسن على

قرىە معلملرى.

معلملارنىڭ اڭ ابدراغانى نرىە معلملرى اولوب بونلرنىڭ حاللرى هر چەتتىن قسانلقدە در. شىولاي اول طوروب نرىە مقليلربنى اوز درجەلرنە اش ايتودە شەر معلملرئىن كوب آرتىق حساب فيلورغە بوللر باردر. اڭ آلاماسىدە بتون معلنى اوزينە محبت قىلنرا آلا و شول سابەدە اولە

برنىچلىك فازانە در. بونلر باش وقتلرنەدە فقير عائلەدە ترىبە لەنوب نىابت محنت ايلە مكنبەدە نچە بللر پالان آباق، يرتىق اشقان و فارا كوامك ايلە تحصيل قىلغان بكتلرمدىر. آزل معللى و مدرسەدن چەوب بر اولفەبارا اڭگامە آنڭ بورنىنە دنيا تركاك ايسلرى برده كرمگان بولا، خلق ايلە كوراشو اېچون كرك بولغان ماتىربالانى حاضرلەگان بولسى، خلق ايلە اش كورە باشلاودن چيا باشلى. بېچارە اول مكنبە كېلە. آنى صارق آبزارىداى حالدىن طرشوب چىقار ا مكنبە خالىبە كېترە. مقلە خلقى، ايندى خلفە كېلىدى دېە، ايلە نوب دە فاراميلر. معلم باقرغە هر چەتتىن اوبلى وهر چەتتىن يتشلىك بولماو آنى بېك قصە، يوقولربنى اوچرا. «نېك كېلدىم؟» كونلرېنە توشرە باشلى. كوب خيالفر ضلر سوكتنە، اوزينىڭ فولدىن باشقە اش كېلمەگانېنى ايسابلىدە ضەيفىگنە بولسەدە ملنىڭ بر خادى اول چەيىنى كوكلىنە سالوب شادلانوب قوبە. ئلېگى پېچراق مدرسەنى شاگرد ايلە طونورە باشلى. ئلى اول اوزى اېچون باقىرمى. آنڭ بتون وچودى شول مدرسە سىنىڭ يتشىگان برلرى ايلە چورنالغان بولا. اوتوچى بالا لرنى دە وتتىنە و بر وقتدەرق كېترە آلمى، غنوارغە چە قبول ايدە، فيورال باشىلە مدرسەنى تاشلى باشلىلر. شول سېدىن معلمنىڭ خدىمى دە نېشىچە كورلە آلمى قالا.

فاراول اويوندىن آيرماسى بولمغان بنانى مدرسە خالىبە كېترە. آنڭ طشتىن اوق اچندە اوقو بارلقى بلنوب طور ا. سىكسان طوقسان بالانى بر اوزى نچە صفلرغە بولوب اوقوتتە، پانا، پشە، معلمكى اوستىنە مبصرلقن قىلە. آشن چاين هر برىنى اوزى حاضرلى. وقتىلە مېراواى سودىەلكە قىلغالى. اول بر يل طورسە سوكتى بلردە نېك اش بور. تويونە برده آبدراب طورى، اوقو اوتوشلارېنى يالكتز اوايدىقى حالدە ئللە نېقتىر ترىنېكە صالا نچە تورلى مچو. ملرگە، حقسىز ظلم چىلارگە اوچرى. مونڭ بو حاللرېنى بر خدای ايلە اوز يگنە بلە.

بېك اچىق كوكلىدە قالغانكە احمد باى حسينى چنا. بلرى بر قرىدە مجلسدە مقل اهللرېنە فاراب: «ئلى جماعت خلفەگزنە اشلى، يىشى اوقوتتەمو؟ مدرسەگە كرسەزمو؟ نارىسزەمو؟» دېدىكىندە بر سوزدە ايتوچى اوماچ: «يوق آلاى يارامى، ايرتەگە مكنبە كريك ئللە اول معلم برده طرشىمى يوقلاب پانادر. بلكە بېك طرشوب اوقوتدەدە طو. رغانسز» دېگياچ بعضلر: «باى! بزن نادان، كرسەكە نە اشلر. مز؟» دېكتارېنە فاراشو، احمد باى: «مېن سزىدە نادان.

معلمنى چىتىن، فريە مکتىبلرنى تەربىيە كورگان افنديلرنى جەپ ايتتار. صوڭ يىللردە مەللىمىزنىڭ نورلى بوقى عىبار ايله عىبلانوب فالورنى دە مەلەر اولزى عىبلى دىيورگە يارىدەر. مەللىمىز مائىتڭ و سكومتىڭ خىر خواهى اولوب آنر اولزىرىڭ خىر خواهلارنى هر ابكى طرقتە آچق كوستورگە تىوشىلمىدەر. مەلم و مەلمەر اوز حاللرىنى اولزىرى چىلاب فايقرىناسەر يوز يل طورساندە حاللرىڭ شولاي بولاچاقى و شولاي اولدىقى ايجون بار فرىتى غنىمت بابوب نچكىنە حالەزنى اصلاح ايدىرگە كرك. اشىڭ لوزمىدە ئالغانىنى كوڭلىن چقارىمى اوز بەرگە ارتق اھىمىت بىررگە كركىر. كىتھانە ناطرى : شاكىر جان العىبىدى .

•••••
«مالىز» اوباز زىمىستواسىنىڭ قىرارى .

۱۹۱۱نجى يل ۱۲نجى اۆكتابردە بولغان مجلسدە ۋاسىلى آلىكساندىروۋىچ باطوبى - ۋاتقە غوبىرىناسىدىقى روس- تانار مکتىبلرى اوچون مەللىمىز حاضرلەرگە مخصوص تانار- اوچىتل اشقولاسى آچارغە تىكلىق ايتە و بو حققە اوشو روتدە سويلدى : - روسىيىدە اوج عدد تانار - اوچىتىلى اشقولاسى بار : سىھىفروپولده ، اورنوزوغدە ، فزانده ، اورنوزوغدە قىرغىز بلە ، فرم تانارلرىڭ تىللىرىنى بوندەقى تانارلر ياخشى آڭلامى . شىڭ ايجون بىز تانار اوچىتىلر حاضرلر اوچون بارى فزاندهقى اشقولا ابلەگنە فائىدەلەنە آلامىز . بىزنىڭ فزان تانار اوچىتىلى اشقولاسىدىقى اسىتىپىندى مەز ، ۸ يل ايجىنە اون اوچىتىل حاضرلى آلا . حالىكە بىزنىڭ مالىز زىمىستواسى ۱۰ يل ايجىنە ۳۹ روس - تانار مکتىبى آچمىقى بولىدى ، بو مکتىبلەرگە ايكىشىر اوچىتىلن حسابلا- غانە ۷۸ ، اوچىدىن بولسە ۱۱۸ اوچىتىل كىرەك . بو قىدى اوچىتىلنى بىز قايدىن ئابارمىز ؟ ۋاتقە غوبىرىناسىدە ۱۷۳ مڭ مسلمان ، مالىز اويىز ندە ۶۷ مڭ مسلمان بارغان ، بولارنىڭ آراسىدە ۱۹ مڭى مکتىب بالاسى ايدىكىن خاطرە طوتوب ، ۵۰ بالا سايون بر اوچىتىل حسابلانغانە بو ۋاتقە غوبىرىناسى اوچىتىلگە ۳۸۰ اوچىتىل كىرەك . فزاندهقى تانار اوچىتىلر اشقولاسى ، نوڭل فزان غوبىرىناسى مەدە بتون ۋولغا بويىنە ھى بىر ۋاتقە غوبىرىناسى اوچىتىلگەدە بىرەك اوچىتىلر حاضرلى آلمى .

بوندى حالدىن چقار اوچون بىرگە يول فالا : اولدە بولسە تانارلرىڭ مەيشىللىرى ايله تانىش بولغان روس-تانار

تەبىئەتتە ئوزم يول كوستورمىن» دىيە ايكىنچى كوئى بىكىمى قىر قارت قورى ايله مەدرىسگە كىرۇب هر اشىتى اوز كوچرىندە ابلاندىكىكى كورگاچ : « چماقت ! بو مەلمىزگە آيغە بىش صومغىنە وظىفە آزابىگان . طوطروب بىرساڭ تىمش سىكسان صوملر بىررگە كرك اىگان» دىيەمشىر . ايشتە بوندە انكارنى ئابل بر شى يوقىر .

ئىلگىچە نەچ يىللردىن بىرى مەلم و مەللىمىز حقنە غزىنە و زورئالردە نى نىر نىرسەر يازوب وتىدىار لىكىن ھىچ بىرىنە ھىچ كىم طرفىدىن يوتىلى بر جواب ئايتارغانى يوق . سىبىنە كىر شولرمىز بتونلا يوك بوق . باشقە طوطروب وارده يازغان نىرسەر بولسە آفرىناق ايله اولسەدە اعتبارغە آلتوب ھەلگە قويلار ، ئاسقە كى مەلم و مەللىمىز حقنە ھىچ بر نورلى اش باشلانغانى دە يوق . بىك كىوب مەدرىس لىرمىدە اوقتو نوتىبىلرى بىك كىم تىتىشىز اولوب ، تىك آداشوبقنە اصول تەئىم و تەربىدىن ابدائى درجەدە دىرلىككە كىشىلرمىزنى بار دىب اويلاغە بارامى . مەلم آتالغانلرمىڭ تىللىرىدە «اصول تەئىم» دىيە قات قات سويلانسەدە اصول تەئىمىڭ هر مادە سىدىن بىرسى دە خىرىلى نوڭل ، آڭ نىدىن عىبارت ايكانىنى باوچىلرمىدە بىك نادىر . باشقە مائىلەرگە فاراساڭ هر بر اونو غانەلرىدە تامامىلە اصول تەئىم و تەربىيە صاحىبى ذانلر طوطروب طورالر ، كىوب تەجرىبە ساپەندە آنلردەقى اصول تەئىم بىلدىن يل ياڭكاروب واڭابلانوب طورا . بىزدە بوسىدە بوق ، اشلر بتونلاى كىرو بولدىن كىتوب بارا . بو حققە صوڭ كىم عىبلى ؟ بو حققە كىرەچە ھەدەن بىگىرگە مەلم و مەللىمىز اولزىرى عىبلى . چىونكى اولزىرىنى اولزىرى بىرگەك ابلە تىشىنچە فايقرتە بىلگىنەندە انلرنىڭ حاللرىنى كىمىلر كىلوب فايقرتاچىدە و كىمىلر صوڭ الار ايجون باش وانەچق ؟ مەن بو اورندە عىبىڭ كىورا كىنى ھى ھەسنى دە آلتى دىدى مەدرىسى شىر مەللىمىز بىگىرگە مەدرىسە ھىسبىنە و مەدەيە كىبى زورراق مەدرىسە مەللىمىزنى قوبامىن . بو افندىلر صوڭ درجە نىنلىققە ئالغان رىقىلر بىنە كوزدە صالحىلر . شىر بىلرى اول بىلرى كىبى نوڭل اول بىرىنەگى مەللىمىز اولزىرى كىبىكاندىن اچارگە صو صوراب باتوچى آوروردىر . بونلردىن كىوب نىرسە امىد ايدىرگە بارامى ، اورندە يوق . اما شىرلردە ايسە اش بتونلاى باشقە ، شولاي بولا طوطروب آنلر بر بىلرىنى بىلشەلر تاشمەيلردە . بىنچە شىر مەللىمىز- بىڭ بوشلرى بىوك بىرگە اواسە كركىر . بو كىبى مەدرىسەر اولزىرىدىن مەللىمىز چقارغە نىوشلى اولدىقى حالدە اولزىرىنە

مكتىبىڭ پوچىتىلى مەدكەمال افندى مظفرنىڭ فكريه قوشۇلۇپ بونون ۋاتقە غوبىرناسى اوچون اوچىتل حاضرلرگە نانار اوچىتلارنى اشقولاين آچودر. بو اشقولا حكومت غوبىرنا هم اويەز مەز نەصفە بولور ايدى .

بو مسئلە حقنە دغى بىر نېچە كىشى سويلي . آلاز بو كىرىنى قونلار . گ . ن . نالومف - اوچىتلارنى « مالمز » اويەز يە نارتور اوچون ، اوچىتلارنىڭ وظيفەلەرنى باشقە پرلرگە قاراغاندە يلقە ۶۰ سوم قىر آرتىرغە تەكلىپ اپتە . استىبىندەلر ، نانار اوچىتلارنى اشقولاين آچو مسئلەنى تاشغە قويغاق ، اوشبو نرسەلرگە تار بىريرىل : ۱) قاراندىقى نانار اوچىتلارنى اشقولايندە ۵ استىبىندە توتارغە : اوچسى ۱۷۵ ر سومەن ، ايكىسى ۱۲۰ شەر سومەن .

۲) حكومت ، غوبىرنا هم اويەز زىمستوالارنىڭ سوماد سىنە مالمۇدە نانار اوچىتلارنى اشقولاين آچو تىوش . آچو شرطلارنى هم كىرەك سوماد حقنە مەلومات جويونى اوپراۋاقە تاپشەرغە .

۳) مالمۇ زىمستواسىنە اوچىتلارنى نارتور اوچون اوچىتلارگە بللىق وظيفە ، باشقە پرلرگە قاراغاندە ۶۰ سومغە آرتىرغە .

ۋىر خورال ۷ نچى عدد «شورا» دە احتىباط طهر نمازى حقنە صورالمش مسئلەنىڭ جواپى «البرق الومبىش» ايله «المنار» غە حوالە ايدلەش . ايدى اوشبو اثرلارنى كوررگە موفق اولان كېمەسلەر شول مسئلەلارنى مذكور اثرلردن تابوب مطالعە قىلدىلر و اوزلارنىڭ استىناد و قاپلىتلارنى مەقدارندە الوش آلدىلر . لىكن كۆمۇرگە آندى كىتابلارنى و مجلەلارنى اوتومق نىصب اولماشقىر . شونىڭ اچچون اگردە مذكور مسئلەلر حقنە «البرق الومبىش» ايله «المنار» تەقىقلارنى نىسقالق ايله اولسەدە بىيان قىلىنە «شورا» اۋتۇچىلارنىڭ مەبرى كورر و استفادە قىلور ايدى . امام ايوب عين اللين . «فتاوى .

شورا : احتىباط طهر كىمى مسئلەلارنىڭ ادبى و تارىخى بلكە عەمرانى و اجتماعى چىتلرى يوق بلكە صرف دىنى شىلاردر . بوندى مسئلەلر حقنە مەجوعەدە بحث اېتىك موافق اولمايدىقى كۆب مرتبە بىيان قىلدى . بو كۆنلردە مقتدر بىر عالمەز طرفىدىن بىر اثر تىزىپ ايدىلكەدەر . آنىڭ اثرىنىڭ شوشىدى مسئلەلرگە مناسىتى وار . انشا الله خاطرندە طوبون بو مسئلە حقنە دە بىر قىر سوز يازسە كىراك .

قازان . عبد النصير القورصاوى ، اوز تاليفى اولان عقائد شرحى اوزرىنە يازمىش حاشىبەسىندە «القديم» بىئىتە : « و قول القائل ان فى تفرقة الصفات عن العدد نفى الصفات بىضاهى قول ابن تيمية : - ان فى تفرقة الواجب عن الزمان و المكان نفى الواجب » دېمىش . «ابن تيمية» اسملى رسالە دە روسىە اسلاملىرى آراسىدە اڭ ايلك اوز اثرلرىدە ابن تيمية اسمىنى ذكر ايدىچى كىمەسە ، مرجانى اولماق اوزرە ذكر ايدلش . بزم بو بردە نەل ايتىدىكىمۇرگە كورە ابن تيمية اسمىنى ذكر ايدىچى ذات ، مرجانى حضر - قىلردىن مقدم ، قورصاوى اولدىقى بىلنور . ايكىچى ، ابن تيمية نىڭ الله تعالى حقنە زمانى و مكانى ايدىكى ايله قائل اولدىقى ثابت اولور .

شورا : «ابن تيمية» رسالەسىدە اولان سوز ، طنى و تفرىبىدر . شونىڭ اچچون قورصاوى اثرلرىدە ابن تيمية اسمى كورلمك ، شول سوزنىڭ غطا اولمىقى لازم ايتماز . صونىڭ تەقىشلارگە كورە قورصاوى ايله مرجانىنىڭ ھەر ايكىسى طوغرىدىن طوغرى ابن تيمية اثرلرىنى كورمادىكىلر و آنىڭ حقنە سويلامش سوزلارنى بالىڭز دوانى تەقلبنە انابت ايتىكلارنى سىبىدىن اولدىقى قوت كىسب ايتەدەر . مرجانى ، تفتارانى حقنە احتىباطلى اولدىقى خالە دوانى حقنە مەسئەلى اولدىقى معلوم . بوئىك سىبى نەوز آڭلاشماز . غىزالى و ابن عربى تەقىقلارنى انتعال قىلمەدە دوانىنىڭ مەارتى كامل ايدىكىنە تىزاق يوق ، لىكن «تەواتى الفلاسفە» ، «الفصوص» مەدە «التتوحات» لر ايله الفتى كامل اولان مرجانىنىڭ بوندىن غىفلت ايتىمەچكى دە معلوم .

بورى توغنىڭ قناسى حقنە ابن تيمية و ابن القىم لرگە ابن حجر فايوكىتابىدە رد قىلمىش و ابن حجر رىدەلەرنە كىبىلر جواب بىرەشقىر ؟ زىنت الله نىشروان زاہ . **شورا :** ابن حجر المكى شول مسئلە حقنە «الفتاوى العدىبىيە» هم دە «الزواجر عن اقتراف الكبائر» اسملى

لرینه اطلاق اولنور، آځا بازارلر و سوځره بوزارلر، دخی یازوب دخی بوزارلر، حدیث شریفه: «لابأس ان یصلی الراجل و فی کفه سبوره» وارد اولمشدر، مضمونده سوز سوپلامشدر. ایدهی روسیه مسلمانلریځک بعضیلری یو نافتلرینی نیچون دین اسمندن انکار ایدرلر؟

ادام بن حسین .

دماذش. محقق مر جانی حضرتلری قسم ثانی «مستفاد الاخبار» ده باشندوق: «روسیه طائفهسی ۹۶۱ سنه هجریه ده فزاننی آغانده شهر اېچنده سیکز منارهلی مسجد دخی ده بر مسجد جامع بار ایدی و «تاجیک جرماغی» دبه مشهور اورنده بر مسجد و مدرسه اولوب علما و اشراقاره رئیس نقیب الاشراف شریف فل اسملی بر ذات بولمش، اسلام خانلری و اهالی بلاد نظرنده بیک معترم ایدی» دی. اول سیکز منارهلی مسجد آغاچدن بولماسه کیرهک. اگرده ناشدن بولسه سیوم بیکه منارهسی کی بر علامتی فالورغه کیرهک ایدی. فایسی اورنده بولغانی اهالی فزانندن بررسی بلمی، ایشدب فالوچیلر بولمادیی؟. فالوچیلر بولسه مرحمت ایدب «شورا» ده باز سهار بیک ممنون بولور ایدک «تاجیک جرماغی» مشهور دی. حالبوکه بز فزاننده بایناقیلر بلور طوردق اول اورنی بله آلهادق، اول فایسی اورن ایکن؟ آیرم آجیق اورنلری معلوم بولسه لار مسلمانلر شول اورنلری ممکن بولغانده فولرینه نوشورب عامه گه فائدهلی بنا صالوبی یا باشقه طریق ایله معزز طوتو تپوشلی ایدی.

عبدالله بن تاج الدین السکیمیری .
دالا. ایبرکهک بالالرنی سسنتکه اورنفرمق عادی نورکرکه اسلامیت ایله کیدایمی یاخود آندن مقدم بار ایدمی؟ حضرت ابراهیم (ع. م.) بر تورک قزی ایله ازدواج ایدنیکی روایتلرده باردر. سنت فلرو عادی نوغری جیزنمز حضرت ابراهیمدن آلتغان بولو احتمالی بوقمی؟ شول خنده «شورا» ده بحث اینوکز مطلوبدر. ملی نارپضندن «تورکر و اسلامیت» بابی اوچون بومسئلنځ اهمیتنی باردر.

نا معلوم بیزنځ بانفرد خلقی آراسنده اویشوروشه بر عادت وار: عائله اېچندن بررسی خسته لنسه اماملرنی، مؤذن و باشقه اوقوچیلرنی چاقروب قرآن ختم ایدنرلر. ملی ختم سوکنده بولنلرند بری خسته پاننده فالوب، اولدن اولدرلوب چیلک اېچینه صالوتوب فولمش تارق اوستخه مذکور کیمسه اولتی کوسر صالاده نیندی نرسدر، اوقوب

کتابارنده یازمش و آځا جواب مقامنده بغداد مفتیسی نعمان خیرالدین الوسی (مشهور روح المعانی نام نفسیر صاحبینک اولغی) «جلاء العینین فی المعاکمه بین الامه دین» اسملی دورتیوز بیت گه یاقین الوغ بر کتاب تالیف ایدتی. بو کتاب عالی فکر، انصافلی قلم ونیران علم ایله یازدیفتندن برکازلی و فائدهلی بر اثردر. شمعی مصرده ایکتهی دفعه اوله رق باصدیقی عرب جریده لرنده کورلدی. نیهانی بوکا جواب یازوب مشقتلندی ایدسه عوام و اسافلن باشقه رفه تأثیر ایدنره آلهادیقی روایت فیلنور. بوک اوستینه عصر مزنگ الوغ عالمرندن و حرمتلو عائله گه منسوب معتبر آدملرندن بر ذات نیهانی اثرینی رد قیلوب «غایه الامانی فی الرد علی النیهانی» اسمنده الوغ بر کتاب ترتیب قیلدی. شمعی بو اثر ایکی جلد اوله رق مصرده مطبوعدر. فقط نیهانی الوغ تورلردن اولدیفتندن سؤ فصدندن احتیاط ایدوب مؤلف حضرتلری اوز اسملرنی آجیق بلدرمامشدر. هر نه اثری استفاده ایدرگه لائق بر علم خزینسی ایدیکینی تحقیق اهللری اعتراف ایدرلر .
چاققاق. «ابن عربی» رساله سنده دالما عالجهان حضرتنک بر مکتوبی باصلمش، (ص ۱۲۹). بونده: «بزم صلاح الدین حضرت، ابن عربی و نابلسی زیارتلرنده اوراق پریشانده یارلنانه آینه در ایدی» دبه بر جمله یازلمش. بز بو سوزنی فهم قیله آلهادق. بوقسه «اوراق پریشان» دبه «مستفاد الاخبار» فی تعبیر قیلیمیز؟ چونکه بونده صلاح الدین حضرت ترجمه سنده ابن عربی گه متناق سوز لر وار؟ هر نه بز اویشو طوغروده مضطرب و حیران اولوب فالدق. ممکن اولسه بو سوزنی «شورا» ده اولسه ده نفسیر ایتسه گر ایدی.

محمد بن عطاء الله الدلسلی .

شورا: دالما عالجهان حضرتنک «اوراق پریشان» دبهش سوزندن مقصودی صلاح الدین حضرت ترجمه حیاتی خنده یازدی مکتوب اولوب «مستفاد الاخبار» دگلدر. مذکور مکتوب «آثار» ده صلاح الدین حضرت ترجمه سینه عینا نقل ایدلدی.

ترویسی. اصحاب حتی رسول الله حضرتلری زمانده بالارغه یازو تعلیم فیلور اېچون نافته استعمال قیلنوب بوکا عرب لغتنده «سبوره» دیمشدر. اوتیانوس صاحبی «سبوره» نفسیرنده: سینک فتهی ویاځک تشدیدلی ایله مشق و تعلیم یازمه هوسناک اولان اطالانک تعلیم نافته.

خسته اوستندن ابلانروب بورتهدر. صوگئندن چيلاكي ايله ناؤفنى طشغه چيقارادرده ايلكندن حاضرلانو ب قويلمش آر با ياكه چاناقه اولوروب چابا و چوبلر توگه طورغان يرگه باروب چيلاك ايله برگه ناؤفنى تاشلاب فابتا . بوئك اوز آرالينده اولغان اسمى : «قرآن ايله اوشكروب ، اوجولانو ب تاشلانو» در . ع . ابراهيم . چانمالى بلهه .

اشعار

«دنيا هيچ كيمگه صاف صو دگلدنر، برادر!» .

كوز آچوب يومغانچه بو دن -

بادا اوزگهرش بولا ؛

بيك فوانب بالقوغان كوز -

لرگه حاضر باش طولا .

دنياغه بوق هيچ اشانچ

«كيمكده صاف صو دگل»

مونه نهچك اوزگهره اول

بولسه ده بر آلدنا گل» :

- ياش صبي - اوبنى حضور ، دن -

يا آزارين كورمى هيچ . . .

آبنوب جفلا - جلى او -

بونجهين دا كورمى هيچ ؛

فارا آنك اول حضورن ،

فارا ايمدى كوز ياشن .

فابادادا بلنى قوبارغه

باش بالا يالغز باشن !

- بيك گوزل قز - كوكلنى توشكهن

بر يگنكه نى تمام ؛

هر ايكي ياندا محبت

دنيا جنت والسلام . . .

برگنه كورسون يگنئنگ

باشقعه كوز صالحانن ،

اوزى نوگل سينده بلور

سك تومعهه فالعانن .

- ياش كيمو - مانور بيكهچ بال -

آيلارى . . . هى ، نى كبره ك ؟ !

دنيادا هر كم شولاى نور -

سون بوتهن بوق بر نلهك .

اوتنه اوج بيش آى طوبا باش -

لى هر ايكى ياق نيام

برگه تورمق چن تومغ كور -

نه بوتهن يوق والسلام .

- اون ياكه اونيش يل اوتكهن

برگه دنيا اوتكهر ب

حسرتن نيسن بولشكهن

برگه يرگه ايسكهر ب .

باشلى بيرسنه دوراك او -

كار ذهننى بوزماغه . . .

باشليدر نيندهى تيگز تور -

غان نيگزلر نوزماغه .

هاى بو دنيا ، هاى بو يالغاز -

چى عمر اوتندى نيام

جان اوزهگنه . موندا كورگه -

نم زهردر والسلام .

درانى .

شلتلنئيم .

كوز فاراو برلن كيلهدر ، دنيادن الهام ميكا ،

بر - بر آرئلى ، ندريجا احداث قيله الهان ميكا .

يوق محبت برله هر ايتنك ، طنجسراق هنوز ،

نى ديبيم ، بلميم ، بو طوغروده حكم پنهان ميكا !

هر ادارهمه - خيرنى ، كوب اراده اياسمه :

نيشله يم مطرود بولام ، دوستلر بولا دوشمان ميكا .

مين تليم : ايچلرئنى باقترتسون محبت شملىرى .

چهچميدر لکن محبت تخمئنى اخوان ميكا .

مين مكدومن صيباقدن ، مينم عومر كدر ،

يتمسه حسرت بيره - ايران بله ن افغان ميكا .

مين سوبيم ، سوبوك اوزمچه بريخت ديب فكر ايتمه ،

دكلانور ديم ، عاشقانه نغمه جانان ميكا .

۱۱۱

مقام بن عبدالملك، كعبه ايجنه كردبكنده پاننده اولان بر آدم گه: «بندنه عاجنك اونسه صورا!» ديهش. اوتنگي آدمده: «الله اوپنده، الله دن باشمقدن حاجت صوراغره افتدارم يون» ديه جواب وپيرمش.

۱۷

بر آدم نمازغه كرشوب كوز آچوب يومفانچه اوتوب بترمشيندى. بونى كوروب طور وچيلر: «ابندهش! بو نيندى نماز، نه آراده تمام قيانك؟» دپيدلر. نماز اوقوجي ده بونلرغه: «ريا فانوشمهقان نماز هر وقت شوبله اولور!» ديه جواب وپيردى.

نوعه

توركيچه خطبه اوقومق مسئله سي جمعه و عيد نمازلارنده خطبه لرنى توركيچه اوقومق مسئله سي توركيه ده اولگى مشروطيت زماننده ظاهر اولوب بتون غزته لرى اوشبو مسئله ايله مشغول اولمشلرچر.

۷۰۰ يىلق خانلق. آنافلى وپوك اولان چكفرنك مگ تله گندن برى «خانلق اونك اولادنده باقى فالو» ايدى. شول اومونى تمام تله گينه موافق صورنده واقع بولدى. چكفر اولادى نك قولينه كركگن بئرلرده خان مطلقا اونك اولادندن نصب اولنمق بر طبعى قانون حكمنه كردى. توركى ايللر آراسنده چكفرنك اولادى «توره» لقبى ايله ممتاز ايدى. بر كشنك نوره لىگى اثبات اينلسه ياغود تورهلگن اثبات اينب خانلق دعوا فلسه نختك چغونده اصلا كه دك (شبهه) بوق ايدى. شول حال نا ۱۸۶۸ نهچي بيلده فازافقه ياكى زافون (استينوى پلاؤيتيا) چهاراب ولى خان بن ابلای خاننك بالالارى قولندن ايگ سوگنى خانلق آلنغانچه دوام ايندى. چكفرنك ۱۳ نده بئر نيچاروغارغه خان بولغانندن سانفاننده تمام ۷۰۰ يل بولادر. «تورك ايشاره»

قيمتلى كتاب - كنجشهرنده حسين قلى خان خابسكى قولنده بولغان ايسكى بازمه كتابلردن بر «شهنامه فردوسى» ايله بر «غيسه نظامى» كتابلرني صاتورب اولورغه تلهب استانبولدن كيلگان «آرمنك» اسملى بر ارمى ۳۰۰۰ صوم عرض ايتدى. حسين خان آلايه بوكتابلرني صانمادى.

«ايقال»

محبوسلر صانى - حاضر توركيه حبسخانه لرنده ۲۸

دنياهه ايستيم - منور، صاف طبيعت طورموشن! بو حيات، حسسز مات برلن تمام يكسان ميگا! آه! غريب صولك، دنياهه طورويم ميكن اولسهم نيچك؟ بيك آور يوكننده اورايدى حاضر وجدان ميگا. فاي وفته اشله توب كورگان بولام عقلمنى مين! هر محيطان كوزلرمن، آتيافته زور نقصان ميگا. عقامه هر شى مخالفدر مينم، بو ترسه دن؟ كوب كدرلر بپردى تاثير برلن «استرخان» ميگا!... وانى الجلالى. «استرخان»

حاضر جوابلر:

۱

عبدالملك بن مروان (خليفه) مشهور شاعر نصب (شعيب وزنده) غنه: شراب ايجارگه ميلك يوقمى؟ ديهش. نصب بوگا فارشو: «اى اميرالمؤمنين! كوزم ارنلى، اوستم باشم نوزادلى، اوزم كومر كى فارا، صانسه لر بر آچملىق قيمتم يوق، سزنگ مجلسكزگه آنچق عقم سببندن كزرگه مشرف اولدم، ايمدى سعادتنه سبب اولغان نرسه گه جنابت ايدرگه افتدارم يوق، بنى بو اشدن عفو قيلكز و معذور كوركز!» دپيشلر.

II

كونلرنگ بئنده عماره بن حمزه، المنصور خليفه حضورنه نكفلسز سويلاشوب اوطورور ايدى. شول وقت اذن آلوب بر آدم خليفه گه كردى ده: «اى خليفه بن هر مظلوم آدم، فلان اورنده اولان ملكمنى اوشبو يانكزده اوطوروجى عماره بن حمزه كوچلاب آلنى، شونى بگا فابنارغره حكم قيلسه كز ايدى!» ديدى. بونى ايشنديكنده خليفه، عماره گه ناراب: «اى عماره توبان توشوب خصمك ايله نيگزر اوطور، شمى اشكز عقتنه نفتيش و حكم قيلم» ديه اوز وظيفه سيني اجرا قيلورغه حاضرله باشلادى. بو وفته عماره: «اى امير - المؤمنين! بو آدم بنم خصم دگل، مذكور ملك واقعهه آنك ايسه بن بو اشدن فراغت قيلدم، بنم دعوام بوق شونى اوزى تصرف ايتسون، اگردره واقعهه يتكى ايسه بن آنى آگا ترك ايتدم. خليفه بئدرمش يوقارى بر اورندن بتون دنبالى مالى ايجون اواسون توبان اينار حالم يوق» ديه جواب وپيردى.

سین، مین سیگا آئی یاخشیلاب آکارناماس بورون، چنلا-
 بده میننی کرامت ایهسی دیب بلدک بیت .

– اول بیک شهب فوکس. یه ئهلی شونی دخی بر
 اشله ئهلی، انیکاش. مین سیگا.

ویکتور آغاسن توتقانه :

(۲ نچی رسم)

– چو، نیک نکه تور ایندی.

گریشا، شربی بیر ئهلی مونده.

ویکتور اوزینک آلدینه

ره تسز نپسز سبگز شربینی تارقاتب

طاشلی ده، شادقلی روشده سوزگه

کر شه :

– افندیلر، مونه مین حاضر ایکنچی بولمه گه چغوب

کینام، مین یوقده سرنک آراگزدن بره نلاسه گنه قاریسی

شریغه فوان تییرسون، شربینی اورندن فوزغانو لازم

ئوگل، فقط بارماغن غنه تییرسه یته، مین کرامده طوب

طوری شول بارماق نیگان شربینی کورساتم .

ویکتور بولمه دن چفا. گر بشا بلن نانالیا ایشک

توبینه کیلوب، ویکتور کشی کورما گانده فاراب آلماسون

دیب، صافلاب تورالر.

–

ماریا واسیلیوونا بیک اوزاق صابلیده، آخرنه بر

شریغه بارماغن تییره :

– بولدی، ویکتور! رحیم ایتوگز.

ویکتور اوستال یابینه کیلده برده ابدراب نینوب

نورمهجه بارماق نیگان شربینی کورسانه .

بار خلق اویفه فالا . بوتجره نی ایکنچی فلت اشله رگه

قرا بیرله . ویکتورونه نغراق کوره تما کچی بولالر .

بویولنی شربینی گوویرنانتکه «اویلی» : اول تیزگنه

شریغه قولن تییرسه، شوو احتمالی بار توسلی، اوزندن

ایک براق باتقان شربیغه بارماغی بلن تور توبکنه کورسانه .

اما ویکتور بویولیده پاکلشمیچه، اویلانغان شربینی

کورسانه .

–

ینهن بر نیچه تابقر صناپ قاریلر – نتیجه همان شولوق،

ویکتور بلن، آنک راحتلوتوب کولوب اوطورغان آغاس-

خواجه نکر هر بر حرکتارنر نیکشروب نورغه اون کوزدن

عبارت کوزانچی لوده قوبله – فقط هیج بر شبیهله نرک

نرسه کشف قیلورغه ممکن بولمی

خانلر، باشلر مونی بلورگه نله وارنده ابرک آقتنی

چیککه کبلوب بتدیلر . ماریا واسیلیوونا ویکتورنک

مک ۱۱۰ هبوس بار . پاریسی اویالوونی جنایتلر، ۵۷۸۸
 غراز دانسکی اشلر ایله کرگانلر .

دهادن یوله رلک که بر آهیم – بو کولورده وفات

بولان انگلتره لی جراح [طیب] لورد لیستر، لوندون ده غی

اوج خسته خانه گه ۳۰۰ مک، اوز اسپینه آچلمان طبیه

مکتبه ۲۰۰ مک صوم اعانه فالدرغان . متوفی علمی خدمتلی

ایچون آلمان حسابسز کوب آلتون وکوش میدالرن،

نعسین کافدرن، دیپلوملرن، اوزینک همه کافدرن

همسن اوزی اوقوغان آدیه بورغ دارالغونونه وصیت اینمشیر .

لکن میدالرنک اریتلوب صانیلون، کافد و دیپلوملرنک

همه سینگ بیک طمطنه لی روشده پیچکه باغلوون شرط اینکان .

ع . ف .

مک :

باش واتق « آش آرتی » (۱) .

مهری : سیلویتوف مترجمی : شاکر جان احمد جانق

– اول ار جهنک یابینه کیلگان، بر کافدننی آلمانده

نی پارلغانن هیج کمگه کورسانچه فایقانه یوتقان (۲) .

– مونه کیراک بولسه! صولف نی ایچون اول فوتلغان؟

– مونه نی ایچون . حا کاهر بو آشالغان کافده نرسه

یارلغان ایکانن بلاسلیری کیلگانه، ار جه نی آچوب فاراب،

آنده «اولوم» دیب یارلغان کافد تاقانلر . آلاز : بولای

بولماچ آشالغان کافده «نرکک» دیب یارلغان ایکان، دیب

حکم اینکانلر . آلاز بیت بو کافدنک آشدراغان ایکانلگن

بلمگانلر .

– آی الله، نیچک آسان ! نیچک صولف مین مونی

باشدوق سیزمادم .

ویکتور آغاسن اوچکدره :

– یتیمسه تاغی اوزینک عقل سلیمی بلن مافاتانغان

بوللا . اوچنچی کون مین سیگا واسیلیف لرده کورسنگان

شربی فوکسی نیندای اسان توکللی؟ شولای بولا توروب

(۱) باشی ۱۱ نچی عدده .

(۲) یونایشاق، اوتکان سنه ۲۳ نچی عدد طمطنه . ادا .

يائنه كيلوب :

- ويكتور آلكساندر وويچ ، غدا بلاماسا كزله زنهار الله حق اوجون ئه بئگنژ ئهلى . سىز موني نىچك ايتوب بلسىز؟ دىب سورماغان وقتده بوزنده چنلا بوق غداپ چيكانلىگى ظاهر ايدى .

ويكتور ، خانلرنىڭ بو قدر تلچىسزلانورن ، بالالرنىڭ ايتىگوب كوتورن كورب ، اوزن اوزى كولوبن طبا آلامدى . آغاسن كورسانب ، ئيانزدهقى آرئىستار قيافتهچە : - چنلا بركزغه مېنىم ملك حاميم ، بيگوك شىرتسىزده توگل ، واسىلى آلكساندر وويچ نى تقديم ايتوبيه مساعده ايتوگژ . ئه ايندى رحيم ايتوب شىربلرغە نظر كزنى ايتىر- ماسسىزى ! مونه كوزار ، مونه بورون ، آغز ، صافال ، ئولافلر ، ماكللى مېن بولمگه

(۳ نچى رسم)

كردم ايسه مېنىم ملك حاميم ، يه صافان سېياشدرغالى ، يه كوزن اووا ، يه بولياسه ئولاغنه غنه قولن سوزا- اوگيئنه ياكه سولېنه . شول ميگنا چيتده بنه ، مېن شونوق قايىسى شىرىي اولانغان ايكانن بلم . گريشا سورى :

- اگر بز بارماق بلهن تورىب كورسانمىچە گنه اولاي- غان بولساق ؟
- اول وقتده مېن عىرده نابا آلماعان بولور ايدم .
آلايدە

ويكتور بيك تىزگنه اوزىنىڭ خاطرە دفتورنن بىر بيت يرتوب آلوب ، بىر ياغىنه ئلله نرسە بازارە ايكنچى ياغن ئه پلنئىر ب گريشانىڭ آلدېنه اوستالنگه صالا .
- مونه شونده ئلاساكز نېنداي بردن اونقە قىرطاق صفر بازكز .

گريشا بىر آز اولاب تورا دە ۷ صفرن يازا .
- ايندى كاغدىن ئه پلنئىر كزكز : مېن سز اولاسى صفرنى آلدانوق يازوب قويغان ايدم .
واضا كاغدىڭ ايكنچى ياغىنه ۷ صفرى يازولى ايدى .
خواجە ئه يئنه :

- بو ايندى ايكنچى ياغدىن ايكان . قايا بېر ئهلى ميگنا كاغذ . مېنئە بىر صفر يازىم ئهلى .
- يوق ، حاضر ايندى يارامى : بو نجر به نى فقط بىرگنه مرتبه ياشارغە مېن .

- عجب ! سىگنا بېر كشى كوز فسوب تورغاچ
- مونه شول شول - بىر بوئە كوز فسوى .

- بىر نرسە دە آلكامېم آلايدە ، سېن نىچك سىزدىڭ صوك ؟

- شولاي : مېن آبايلىم ، شوشنداي چافئە مرفاچان ۷ صفرن بازارا . مېن فقط ئوكلە دىمگنە .

- ئوكلەك - ياغىنى اش ! ناغىئە بىر ئوكلە
- ايكنچى رەت بولماس ، چونكە ايندى هر كشى- اشنىڭ نىچك ايكانندىن خېردار . ۱ ، ۳ ، ۵ ، ياكە ۹ نچى بازارار ، موني ايندى بلوب بولماس .

- ئه ، مېن اوتتوب قالا بارغانئەن : بىر كونلر ميگنا ئلوبئە بىر مسئله بىردىلر مونه نوق ، ويكتور ، سېنىڭ باشكغنه لابق . ئلاماڭ نرسە دىگنە «بەش» فاشەم ، موني حل ايئە آلماسىڭ . گريشا ، كېتر ئهلى موندە شىرئىچى ، تېز بول ! تانئەندە ، طاشلرن
شىرئىچى كېترلە .

- مونه سىگنا سېگز «كارالوا» . يە ئهلى شولارنى تافنا غە بىر سى برسېنە هجوم ايتماسداي ايتوب اورناشدروب قارا .
ويكتور سولېگنە باشلانغان ايدى :

- مېن موني نىچك اورناشدراسن فلچانئەر ايسە بلەدر ايدم ، حاضر اوتتاقئەن بوغاي

- يوق ، سېن آنى بلو احتمالك يوق ، ئه يئەم ايج مېن سىگنا : ئهلى شوشى بىرنچە كون تېرەسندە گنە بىردىلر .
- يوققە بورچلما ، بو مسئله سېنىڭ بلهن مېنىم باشمىزنى

بىرگە قوشساق آندە دە بزدىن قارتراق بولور . بو مسئله آرتىندىن حتى «گا اوس» اوزى اولورغان بوغاي . اول باكلشماسام ۹۲ تورلى ايتوب اورناشدرغە مېن تاققان- مېن شونىڭ برسېنە گنە اوچراسام دە اوزمىن بىغئلى سانار ايدم . طرشب قارىم

شولاي دىپ ويكتور شىرئىچى طاشلرن اورناشدرغە كرشە . اول آلتى كارالبوانى بيك اوڭقايلاق بلن اورناشدرە . اوراقلامى يىدنچىسېنە دە اورن تابللا . اما سىگزنچىسېنە مېچ بىر طىنچ اورن تابللى : قايا قوبسا گنە اوز بىنگا ايدىلشلىرىن بىر سېنە هجوم ايتارگە تورا .

گريشا بلن نانالپادە بو مسئله نى حل ايتودە ، اوز- لرنى بيك نى ، بولشغان بولب ويكتورگە قوماچاغنە يامىلر .
آخىرنە ويكتور بولارغە قاراب :
- مونه نرسە ، ائندىكايلرم ، مېن سىزنىڭ مەرفئاولوبو-

فايا كيتكان صوڭ ؟ مونه ، باش سينپورلار ، اوشبو توغرىبه
 نقيش يصاب شول يوقه چقان شامافنى تابوب آلا آلم.
 سىزىمى ؟ بو مسئله سزىڭ فونزىڭره لايىق اېكانن تاكىد
 اينتم .

گرىشا بلن ناتاليا بىك قزولق بلن ، يوغالغان شا .

(6 نچى رسم)

قافنى ازلىرگه توتوب كېتىدیلر ،
 ويكتور ايسه ملنج قنه اوزىنىڭ
 «كاراليوا» لرن اوزاشدیره باشلادی .
 بر ايكي ساعت اوزدى . ويكتور
 ئلله فايچان اوزىنىڭ «كاراليوا»
 سن توشلر دوش اوزاشدروب ، ايندى

آغاسى بلن ، شامافانى ميدانده مبارزه ده آغاسى طرفندن
 تقدم ايتلىگان سېھراڭك قوبى توتولرى آراشده اوزىنىڭ
 صالحدانلرن ، ضابطلرن غائب اينتمكه ايدى .

ئلله فايچان كون كېچ بولب ، لامپلار يانغلىدى .
 گرىشا بلن ناتاليا همانده اوستال يانتنه شامافنى كاغد
 اوستىنه باشلارن ايبوب ئلله فايا كيتكان 64 نچى شامافنى
 موفقىنسىز ازلىرلارنده دوام ايتلار ايدى .

آلار آخرده مونى نابارغه موفق بولا آلمادىلر . احتمال
 بزىڭ اوفوچيلر مونى ازلىرلارنده بختليراك بولماسلرمى ؟

«شورا» اوقوچايردن سؤال :

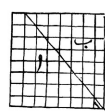
مترقى ملتدره اوز ملنلرنى آلهه اوستراوچى متخصص
 كېسەللىرى مثلا آدېب وشاعىرى ، مؤرخ وپېداگوغلرى ،
 سياستون وباشلىرى نھىب وخرافاتندن سلامت بولغان كېڭ
 نظرى علملارنى بولهدر . بس ۲۰ مېليوندىن عبارت بېوك
 بر ملت بولغان روسيه مسلمانلارنىڭدو بو كىي آدملىرى
 بولورغه مېكن . مونه شونلارنىڭ اېڭ آلفى صفته نوروجايرنى
 «شورا» اوقوچاير كورساتسەلر ايدى .

ذاكر تەملى . ايلاتىك .

شاكىز آراشندە بو مسئلىنى حل ايتە آلمادم . سىز مېنىم
 اوزمەڭگە حل ايتارڭە اون مېنوتقەنە مەسادە ايتىز ، ئە
 اوزىڭز تېك نورماس اېچون مېن سزىڭە بر مسئله بېرىم .
 رضاسىزىمى ؟

بىك كوتلئىزىڭگە بولسەدە رضالىق جواي بېرلە .

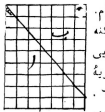
مېڭا بر بېت شامافانى (مربع) سزىلى كاغد ايلە فايچى
 كېتىزىز . مونه ، شولاي . 8x8 شامافانى سزوب ئە يە .
 ندرپ آلام - بوشولوقى شطرنج تاقىتەسى . آيايلاپ فالىز ،
 موندە هر طرفىن سىگىزەردن ، باراى آلمىش دورت
 شاماف . مېن يوغارىدىن ، صولدىن اوكفە بر سزق سزام .
 سزىنى مېن يوغارىدە برىنچى شاماف بلن اېكىنچى شامافى

(4 نچى رسم)

فوشلمان بىردن باشلىم . بو سزىڭ
 اېكىنچى باشى اوڭداغى توبانگى اېڭ
 چىنكى شامافنى اورنالاي كېسوب
 چقوب اېكى مثلث تشكيل ايتە . بو
 شامافنى مېن «س» حرفى بلن
 علامتلىم . سزىڭ صول باغىن «ا»
 اولڭ باغىن «ب» حرفى بلن علامتلىم .

حاضر ايندى سزى بويىچە كاغدىنى كېسەمە «ب» حرفلى
 باغىن قىيىق سزىق بويىچە ، «س» علامتلى شامافنىڭ
 يارىتىسى اېكىنچى قطار شامافنىڭ يارىتىسى توغرىسىنە كېلىگانچى ،
 يوغارىفە تايا شودرام . سز يوغارىدە بر كچكەڭگە مثلث
 بوش بر قالغاندە كورسىز . فايچىنى آلوب توبانده آرتوب
 تورغان «س» علامتلى مثلدىن كورشىستەڭگى شامافىن
 آرتوب كېسوب آلام . بو كېسوب آلمان كاغدى كېساڭن

(5 نچى رسم)

يوغارىدە بوش قالغان اورنقە اوزاشدورام .
 اول نەق شوشى اورنقە توغرى كېلويكە
 تورغاندە كوراسز . ايندى بزىڭ بويى
 طوغز ، اېڭى بىدى شامافانى بر زاويە
 قائمەمز بولدى . اما $9 \times 7 = 63$.
 شولاي ايندى بزىڭ زاويە قائمەمزە

بارى آلمىش اوچ شامافىنە .
 حالبوكە آلار ئلك آلمىش دورت ايدى . بر شامافى

«شورا» اورنپورغده اون بيش كونده بر چقان ادبى ، فىنى و سياسى مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ
 30 КОП. НА 2 И / СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИКА.
 Адрес: г Оренбург, Редакция журн. «ШУРО».

۱. نەق : سەلك ۵ ، اتى آياق ۲ روبلە ۶۰ كاپك .
 «ونت» بران بىرگە آدوچىلرغە :
 سەلك ۹ ، اتى آياق ۴ روبلە ۶۰ كاپك در .

تابشماقفلرنڭ جوابلرى:

۱۰ عدد «شورا» ده IX نچى تابشماق جوابى:

درست جواب ويروچيلر: غافره عيمال الدينوا (اومسكى) مبارك العميدى (حسينيه شاگردى). عارف الباروف (تالبازى). عبدالنصر مير شانوف (پاولودار). صفا پاليشوف. اميرجان صديقى (سىمى پولات). اسماعيل خيراللين (ويروخنى اودين). عبد الله زمانوف (سمرقند). بار الله عزة اللين (اورنبورغ).

X نچى تابشماق جوابى:

آنا. آنا. آبا. آغا. آرا. چاچ. سوس. فاق. فرق. فزق. كوك. پدى. اوا. فاباق. فاداف. فاراق. فلاق. كوچوك. كييك. قووق. تنق. فاق. شش. توت (آغاچ اسمى). نبيق. كيك.

درست جواب ويروچيلر: مبارك العميدى (حسينيه شاگردى). حميد الله العيسى. (اوفاده مدرسه حكيمبهده). عارف الباروف (نالبازى). عبدالنصر ميرشانوف (پاولودار). يونس نعمت اللين (سىمى پولات). اشرف احمد جانوف. فانح سيفى (تالنجى تاماق) اميرجان صديقى (سىمى پولات). كراسنى فات غېماناز يەسىنيڭ برنچى صفى شاگردى رايحه امينيه. روضه احمروا (ترويسكى). احمروا (ترويسكى).

XI نچى تابشماق جوابى:

درست جواب ويروچيلر: غافره عيمال الدينوا (اومسكى)، بار الله عزة اللين (اورنبورغ).

XII نچى تابشماق جوابى:

XX ۲۰. XIX ۱۹. درست جواب ويروچيلر: مبارك العميدى (حسينيه شاگردى) محمد طريف ناصروف. شيخ الدين مفتاح الدينوف (ايسكى فونلوميت). كريم سليمانوف (استرخانده دارالادب شاگردى) اسماعيل

النهارالانباكى. برهان الدين العرجانى. صادق افندى ابن عليكاي. آخوند صفى الله الجملوى وغيرلر). بونڭ حقنדה بوزگه يازامش مکتوبلر (بويابنده اوشبو كيمسه ار مکتوبلرى درج ايدلمشمر: صهرالدين العرجانى. لطف الله الاسحاق. شيخ زين الله الخالدى. عيمان بن ولدان. احمدزكى وليدى. احمد بن حافظالدين البرانگوى. محمود المسلى). ثبات وشجاعت ادبيهسى. حقنده سويلانوش مرثيدلر. بعض ملاحظه ار. بهاءالدين ايشان. بونڭ نرجه سنده مرحوم محمد شاکر افندى خانه سنه اولان ضيافت مجلسنده بهاءالدين ايشان و عومما ويسيلر حقنده اوشبو كيمسه لر طرفندن سويلانوش فكرلر نقل ايدلدى: منير افندى. هادى افندى اليقصدى. صفى الله آخوند المقصدى. عبدالله حضرت آباناي. برهان الدين العرجانى. برهان افندى شرف.

محمد ذاکرالصناوى استاذ و شاگردلرى. عائلهسى. مکتوبلرى. كنديسينه يازلمش مکتوبلر. اثرلرى. عطاالله القورصاوى عائلهسى. مرجانى حقنده سليم گرى مفتى گه يازمش مکتوبى. آثارى.

جمال الدين الافغانى. الصوة الوثقى جريسى. استانبول. مصر و ايرانندن سورلوى. ميرزا رضا واقعهسى. صفات شخصيهسى. طعامى. منزلى. مجلس وصحنى. اخلاقى. عقل و علمى. اميد و عمللرى. فلسفهسى. آثارى. رسمى. مکتوبلرى. حكمنلى سوزلرى. شجاعت ادبيهسى. مطبوعات عالينده شيخ جمال الدين. منتقد ومدافع لرى. ميسرر براوون. عبدالقادر الهجرى. بونڭ حقنده ايلك معلوماتم. شيخ جمال الدين دن ايشنديكم سوز لردن بعضيلرى.

نعمت الله حاجى. (بونڭ نرجه سيمك كويسى عبدالغنى افندى طرفندن ترتيب ايدلمشمر). بر مکتوبينڭ كلشمسى. نعمت الله حاجى ۱۹۰۱ نچى سنه ۱۸ نچى ديكابرده وفات ايدتى. بوندين سوڭ وفات اولان مشهور ذاتلرده «آثار» ده يازلمشلردر.

.

اوشبو ايكى جلدنى باصدرغه التزام فيلوچيلر بولسه اوشبو كبله چك ايتولنڭ ۲۰ سيمته قنر اعلام ايتولرى مطلوب ولازمدر. آدريس: اورنبورغه «شورا» ادارهسى.

رهاالدين بن فزالدين

۱۲ نچى ايون ۱۹۱۲ سنه

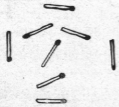

ايكنچى مرجانى اولاقچ بردات ايدى. ليث بن سعدنى
شاگردلرى نيجولك ضايع ايتديلر ايسه عبدالغبيرنى ده پينر پاول
مسلمانلرى ضائع ايتديلر، علم شريعتينه جنابت قىلديلر.
ايدى اوشبو گناغلارينه كفارت اولسون ايچون هيچ بولماسه
انن يادكار فالش مرجانى مکتوبلر ينى (بولسه باشقه لرده)
جيوب باصدرسونلر ايدى. بو سوزوم احتماك طوپاس بر
سوزدر، شوبله ايسه ده حق سوز هم ده خير خواهاق ايله
ايتولمش بر سوزدر
سز لرگه احترام قىلوچى: رضا الدين بن فخرالدين
ارچ ۱۳۳۰سنه اورنبورغ.

دالانكازين (اورسكى ۴نجى رشديه طلمه ستين). عبدالرحمن
اسمانوف (اورسكى). محمد جان عين الدينوف (جاميئى)
عبد الله حكيموف (فانقه) حميد الله العبيبي (وفاده حكيميه
شاگردى) غانزه عمال الدينوا (اومسكى) حجة الله عبد.
اللين (ايتار) عبد النصير ميرشانوف (پاولودار)
يونس نعمت اللين (سبى يولات) صفا يالشوف علام
الدين بن جلال الدين افغانى (خشد) اشرف احمد
جانوف. فاتح سبى (تلانچى تاماق). اميرجان صديقى
(سبى يولات) اسماعيل خير اللين (ؤيرخى اودين)

**پيتر پاول شهرنده عالملر، اديبلر، سودا گرلر و عمويا
معرفت اهليلر نيه التماسوز:**

تصحيح
اوشبو عدد «شورا» نك ۳۸۲ نچى صفحه سنده ۲ نچى
نومر رسم خطا بافلى ئويولوب باسلمان درستی شولاى
طوررغه تيوش:

۳۵۸ نچى بيت ۳۷ نچى يولده «داها» سوزىنى «دها» ديه،
۳۵۹ نچى بيت ۱۲ نچى يولده «ايلهكلرى» سوزىنى «ايلهكلرى» ديه،
۳۷۱ نچى بيت (۳ باغانا) ۱۳ نچى يولده «بولوينى» سوزىنى «بولوينى»
ديه، ۳۸۱ نچى بيت ۱۱ نچى يولده «شفا» سوزىنى «شفا» اوتوررغه تيوشى.

ااره رن:

- منطق دان افندى ابن منطق خان گه: ابن عربى رساله سى حفته اولان اعتراضكزغه محرر نك جوابى بو عددگه صيهاى، كيله سى عدد طشنه درج اولنسه كرك. «منطق» حرمنه صر فيلكز!
- «چن ايفدرانك فائده سى بارمى؟» ديه صور اوچى افندى گه: «سامار» شبرى اطرافنده اربالاب صاتلنقه اولان پچاننى چينلرگه مقلالاب صانولديفنده فائده نيك بولماسون؟
- «ئاتار معلملرى حفته»، «طوفان مسلمانلى»، «قاسم احوالندن» اسمنه مقاله لر كيله چك عددده باصولر.
- محمد خليل افندى گه: «مكتبلر حالتندن» اسملى مقاله نابلماى، بوغاننقىمى ياكه بزگه كيلمايدى؟
- ابوالسعود احمدى افندى گه: سؤ الكز يانمزده وفتنه جواب بازارغه منكن اولماى، ايدى جواب بازارغه منكن لكن سؤال يانمزده دگل.

عبدالغبير المسلمى (رحمه الله) نك مرجانى حضرتلر نيه يازمش بر مکتوبنده اوشبو سوزلر وار: «اكون كورد كزى بتلى باشقردنك اخلاصنى؟ مکتوبلر كز بزه فاندای محفوظ ايكان! الله علم حسينكز برله كمال كزده بو درجده محفوظ بولماغان چغار. چناكز نك مکتبى على حدة غلافه محفوظ، نيجولك گنه اسيرافقه قىلدى. دارم بتلى، اخلاصنه بتى برده يوق بيت.»

اوشبو سوزلر ندين آكلاديفيغزه كوره عبدالغبير المسلمى مرجانى حضرتلر نيك مکتوبلر ينى ابروم بر يوفهغه جيوب وارمش همده فيمئلر ينى ييلوب عزيز سرما يار حكمنده قىلوب جيمشدر.

عبدالغبير وفانى سوكنده كتابلرى وكافدارى نارالمش ايسهده شهر نك شول قىر دولتى ادملرى و باى اماملرى بوللرنى البته شهر دن چيت گه چيقاراماش بلكه اولزلى صانوب المش اوله چقلرنده شيبه يوق. شونك ايچون مرجاى مکتوبلرى پيتر پاول شهرنده بو كونده كلا سلامت اولسه ار كراك.

ايدى بو مکتوبلر كيلر ده گنه محفوظ اولسهده قيملى پاصيلقه قىلوب اسمه بيارولرنى اوتنور ايدم. بن بوللرنك هر برينى نقل قىلور و مرجانى نرجه سينه العاق ايدر و سوكرده صاحبلىر نيه فائتلر ايدم.

اگرده بياره الهامه لر اوشبو مکتوبلر نى اولزلى جيوب بوكوندن باصدرسونلر ايدى، ايكنچى التماس اوشبو در. آكلاموه كوره مرجان نك عبدالغبير گه يازمش مکتوب لرى سلام خطلرى دگل بلكه هر برى علمى، فنى و نار يضى شيلردر.

اوچونچى بر هم صولك سوزم وار: پيتر پاول خقلرى عبدالغبير نك كيم ايدىكى ييلمايدلر. عادتى بر بغار املاسى صانمايدلر. حالوكه مذكور آدم الوغ بر آدم ايدى، اگرده پيتر پاول خقلنده آنى تانورلنى اقتدار اولسه ايدى، اول